WYDAWNICTWA CENTRALNEJ BIBLJOTEKI WOJSKOWEJ

Nr. 6.

T.VIII. R. 1931.

2—4. Wojskowe wiadomości bibljograficzne.

ORGANIZACJA WOJSKA.

SCHNEIDER PAUL, *Geheimrat — Die Organisation des Heeres, Berlin, 1931, Mittler, Str. VIII,276, 5 tabl. — C.B.W. sygn. 120.697/II.*

Autor omawia przedewszystkiem podstawy organizacyjne dawnego wojska niemieckiego, jednakowoż każdej komórce organizacyjnej dawnej przeciwstawia stan jej w dzisiejszem wojsku niemieckiem. Autor stara się przytem możliwie najdokładniej oświetlić stosunek, zachodzący między dowództwem a administracją. Książka omawia następujące zagadnienia: 1) Zadania wojska; 2) Znaczenie wojska; 3) Wódz naczelny; 4) Ramy naczelnego dowództwa; 5) Sztab wodza naczelnego; 6) Nominacja oficerów; 7) Dowodzenie; 8) Administracja i wojskowe instytucje prawne; 9) Korpusy dawnego wojska niemieckiego; 10) Dywizje Reichswehry; 11) Dowództwa dawnego wojska niemieckiego; 12) Specjalne Inspektoraty przy Min. Wojny; 13) Dowództwo w Reichswehrze; 14) Zarząd i władze administracyjne dawnego i obecnego wojska (bardzo obszernie, str. 86-158); 15) Terytorjalna władza generała komenderującego (dowódcy korpusu); 16) Uprawnienia dowódcy okręgu; 17) Oddziały, władze i zakłady okręgu. Wywody autora w odniesieniu do organizacji dawnego wojska niemieckiego ilustruje osobna tablica.

ASSMANN, *Oblt. — Unser Reichsheer. Aufgaben, Organisation, Bekleidung, Ausrüstung, Stammtruppenteile. Leipzig, 1931, Verlag für Kunst u. Wissenschaft. Str. 160. — C.B.W. sygn. 120.561/I.*

Książka Assmanna należy do cyklu t. zw. „Bibljoteki Miniaturowej" i ma za zadanie zapoznać zainteresowanych z ramami i podstawami, na których opiera się organizacja Reichswehry, ograniczonej w swym swobodnym rozwoju postanowieniami traktatu wersalskiego. Zwarcie i jasno napisana książka daje sporo wskazówek dotyczących oficjalnej organizacji wojska niemieckiego. Omawia ona tedy zadania i obowiązki żołnierza Reichswehry, podstawy organizacji Reichswehry, postanowienia traktatu wersalskiego, a więc zarówno rozbrojenie Nadrenji, jak szczegóły dotyczące wojska lądowego, marynarki i lotnictwa, a w tem siły i składu Reichswehry, uzbrojenia, amunicji i oporządzenia, uzupełnienia i szkolenia kadr oraz fortyfikacyj Następnie przedstawia autor zasady konstytucji państwowej oraz ustawy wojskowe, dotyczące organizacji wojska, jego składu i rozkazodawstwa oraz obowiązki i uprawnienia Reichswehry. Bardzo ciekawy jest wykaz niemieckich organizacyj politycznych oraz innych organizacyj, do których żołnierzom Reichswehry nie wolno należeć. Dalej przedstawia autor stan Reichswehry w dn. 1.I.1931, daje wykaz dowódców, skład oddziałów z miejscem ich postoju oraz tablice porównawcze dywizji zagranicznej i dywizji Reichswehry. Osobne rozdziały poświęca autor umundurowaniu i uzbrojeniu Reichswehry. Za dodatki uznać należy dane dotyczące alfabetycznego wykazu rozmieszczenia wojska niemieckiego, określenia stosunku podporządkowania, odznak stopni wojskowych oraz odznak wojskowych i sportowo- - wojskowych

WYSOKOGORIEC W. — *Kitajskaja armija. Oczerki po osnownym woprosam woorużennych sił nowogo Kitaja. Moskwa — Leningrad, 1930. Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdiel Wojennoj Litieratury. Str. 127 — C. B. W. sygn. 114.742/II.*

Praca poświęcona przeobrażeniom wojska chińskiego, którym ulegało ono podczas wojny domowej Autor wykazuje jak przebudowa państwa odbiła się na wojsku.

Książka składa się ze wstępu i 8 rozdziałów: I. Uzupełnienie i przebieg służby. Wyszkolenie; II. Uzbrojenie i zaopatrzenie wojska; III Organizacja; IV. Podstawy strategji i taktyki wojska chińskiego Rola i właściwości poszczególnych rodzajów broni; V. Dowodzenie; VI. Marsze i biwaki; VII. Ubezpieczenie i rozpoznawanie; VIII. Wojsko chińskie w walce: 1. Ogólne założenie, 2. Walka spotkaniowa, 3 Natarcie, 4 Obrona, 5 Obrona i zdobywanie stanowisk umocnionych, 6. Walka w specjalnych warunkach.

WYSZKOLENIE WOJSKA.

KONONOWICZ — GORBACKIJ W. — *Zaniatija s mladszim komandnym sostawom w strzelkowom połku. Moskwa — Leningrad, 1928, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdiel Wojennoj Litieratury. Str. 104 — C. B. W. sygn. 120. 438/II*

Autor daje zarys metody i przedmiotu ćwiczeń prowadzonych z dowódcami drużyn i plutonów zarówno zimą jak i latem. Oprócz szeregu ogólnych wytycznych podaje kilka przykładów prowadzenia tego rodzaju ćwiczeń, wzorowanych na ćwiczeniach wyższej szkoły strzeleckiej.

Książka składa się z następujących rozdziałów: I. Ogólne przesłanki; II. Prace kierowników; III. Zimowy okres szkolenia; IV. Letni okres szkolenia; V. Uczenie instruowania.

FIEDOSIEJEW N. I MISZUTUSZKIN P. — *Ustrojstwo i służba wojskowogo tyła. Diwizija i połk s jego podrazdieleniami. [Moskwa]. 1930, Gosudarstwiennoje Wojennoje Izdatielstwo. Str. 181 i 3 nlb. — C. B. W. sygn. 120. 333/II.*

Jest to podręcznik do rozwiązywania zadań z zakresu taktyki tyłów dywizji, pułku i jego pododdziałów w różnych okolicznościach sytuacji wojennej. Oprócz informacyj regulaminowych, autorzy dają szereg wskazówek praktycznych, dotyczących pracy różnych urządzeń tyłowych. Przy pisaniu pracy wykorzystane zostały wszystkie nowe regulaminy, instrukcje i rozkazy organizacyjne, które ukazały się przed 1/IV 1930 r. Oprócz służby urządzeń tyłowych dywizji i pułku strzelców, podane tutaj zostały krótkie informacje o tyłach korpusu, wiadomości o pracy urządzeń tyłowych kawalerji, wiadomości o organizacji transportów kolejowych oraz szereg przykładów zarządzeń, dotyczących pracy tyłów.

RAZIN E. — *Opieratiwnaja rabota komandira (Połk — otdielenije). Mietodiczeskaja polewaja pamiatka. Moskwa — Leningrad, 1929, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo Otdiel Wojennoj Litieratury. Str. 94. — C. B. W. sygn. 113.985/II.*

Autor, opierając się na osobistem doświadczeniu w zakresie dowodzenia pułkiem, opracował podręcznik dla prowadzących gry wojenne, ćwiczenia taktyczne i t. p. w zakresie pułku.

Książka składa się z przedmowy i 6 rozdziałów: I. Organizacja pracy i dokumenty operacyjne; II. Rozpoznanie; III. Rozkwaterowanie i ubezpieczenie; IV. Marsz i walka spotkaniowa; V. Natarcie; VI. Obrona.

W załącznikach podane są tablica znaków konwencjonalnych do oznaczania sił własnych i nieprzyjacielskich oraz wykaz skrótów.

MOURETON, *cpt. — Manuel de l' officier de reserve d' artillerie... Préface du gén. Niessel. Paris, 1930, Lavauzelle. Str. 371. — C. B. W. sygn. 120. 302/II.*

Książka ta przedstawia cenną pomoc dla oficerów artylerji w rezerwie; zawiera ona wyciągi najważniejszych regulaminów oraz tablice ogniowe z wyjaśnieniami i przykładami. Odznaczając się przejrzystością w ujęciu, trafnością w wy-

borze materjału i jasnością w przedstawieniu — spotkała się z życzliwem przyjęciem krytyki, zalecającej jej użycie nie tylko w kołach artylerji, ale i oficerów innych broni.

MEHLER, *Obst.* — *Der Schiedsrichter als Lehrer und Erzieher für Kampf und Gefecht. Berlin, 1931, Offene Worte. Str. 30. — C. B. W. sygn. 39. 108/II.*

Autor opiera swe wskazówki na 10-letniem doświadczeniu, nabytem w roli rozjemcy (sędziego) ćwiczebnego. Wychodzi z założenia, że obudzenie trafnego poczucia znaczenia i skutków ognia, tak trudne do wywołania w czasie pokojowych ćwiczeń zwłaszcza wśród żołnierzy i oficerów, którzy nie brali udziału w wojnie — stanowi podstawę ćwiczeń pokojowych, a temsamem główne zadanie pracy rozjemcy. Autor rozróżnia dwa rodzaje ćwiczeń, jedne dwustronne i drugie szkolne. Dwustronne służą do wyszkolenia dowódców, szkolne do wyszkolenia żołnierza w zakresie prowadzenia walki W tym też drugim typie ćwiczeń widzi autor najwdzięczniejsze pole do działania rozjemcy, którego czynności schodzą do roli nauczyciela i wychowawcy bojowego wojska. Autor uważa jednak za niezbędne niezwykle skrupulatne przygotowanie każdego ćwiczenia przez rozjemcę i bezwzględne a konsekwentne realizowanie tak przygotowanego aż do najdrobniejszych szczegółów założenia. Poglądy swoje ilustruje autor przykładami.

VALLET ALBERT, *chef de bat.* — *Tendances allemandes. Quelques considérations techniques et tactiques. Préf. du gén. Guillaumat. Paris, 1931, Lavauzelle. Str. 60. — C. B. W. sygn. 120. 496/II.*

Autor omawia reorganizację wojska niemieckiego, przyczem wskazuje, że linje tej reorganizacji, świadczą o wysnuciu daleko idących nauk z doświadczeń wojny światowej i o zręcznem przystosowaniu się do nowej sytuacji polityczno-wojskowej Autor, wskazując na zupełnie nowoczesny charakter wojska niemieckiego, omawia jego cechy istotne i zadania.

PRZYSPOSOBIENIE WOJSKOWE.

OS. GR. — *Wojenizacija w dietskom dosugie. Moskwa — Leningrad, 1930, „Molodaja Gwardija". Str. 256 — C. B. W. sygn. 114. 835/.1*

Książka ta jest metodyką prowadzenia prac związanych z przysposobieniem wojskowem t. zw. pionierów (sowieckie harcerstwo). Zasadniczem założeniem pracy jest takie potraktowanie zagadnień przysposobienia wojskowego, aby, wykorzystując tkwiący prawie w każdym chłopcu pociąg do wojska, podać w możliwie rozrywkowej formie zasadnicze wiadomości wojskowe. Autor przeplata swą pracę licznemi opowiadaniami i przykładami z rosyjskiej wojny domowej.

Praca składa się z następujących rozdziałów: I. Wstęp; II. Oto czerwoni bohaterowie; III. Wyrostki na wojnie; IV. Pieśni wojskowe; V. Wojskowe gry w pokoju; VI. Ciekawe przysposobienie wojskowe; VII. Dział odpowiedzi.

KAWALERJA.

BUDIONNYJ S. — *Krasnaja konnica. Moskwa—Leningrad, 1930, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 145. — C. B, W. sygn. 114. 490/II.*

Jest to zbiór drobnych artykułów obecnego inspektora sowieckiej kawalerji, poświęconych zarówno różnym epizodom wojny, jak zagadnieniom, związanym ze szkoleniem pokojowem

I. Kawalerja w wojnie domowej; II. Kawalerja jako czynnik operacyjny w wojnie domowej; III. Woroszyłow w szeregach konnej armji; IV. Stan polityczny I konnej armji w okresie wojny domowej; V. Wojna domowa i rola włościan tpółnocnego Kaukazu; VI Kobieta w konnej armji; VII Z osobistych wspomnień bojowych; VIII. Ubezpieczenie kawalerji podczas marszu; IX. O dowódcy brygady kawalerji; X. Czas pomyśleć o taborze; XI. Szkolenie czerwonej kawalerji; XII. W związku z artykułem Ruby „Operacje kawalerji Budiennego"; XIII Podstawy walki kawalerji; XIV Podsumowanie wyników drugiej konferencji dowódców kawalerji R K. K. A.; XV. W związku z zagadnieniem szkolenia kawalerji; XVI Komsomoł i czerwona kawalerja; XVII. O hodowli koni; XVIII. Wnioski praktyczne dla powiększenia hodowli koni w Z S. S. R; XIX. Zagadnienie hodowli koni; XX. Wychów młodych koni; XXI. Pròby na hippodromie; XXII. Sport jeździecki; XXIII. Przyczynek do uzupełniania kawalerji terytorjalnej; XXIV. Analfabetyzm w kuciu koni; XXV. Torf jako ściółka.

D'AMONVILLE, *edtm. — Tradition et progrès. Cavalerie d'hier, cavalerie d'aujourd'hui, cavalerie de... demain. Paris, 1931, Berger—Levrault. Str. 47.—C.B.W sygn. 38.945/II.*

Autor przedstawia poglądy wybitnych wodzów, jak Tureniusza i Napoleona na zadania i wyszkolenie kawalerji, przyczem wskazuje, że używali oni kawalerji jako piechoty. To samo, tylko w jeszcze wyższym stopniu, wykazała wojna światowa. Autor widzi też na tej drodze dalszy rozwój kawalerji w przyszłości.

GEOGRAFJA POLITYCZNA.

LA ROCHETTE DE, — *chef d'esc. — Géographie. Ouvrage rédigé conformément à l'instruction ministériele du 25 mars 1929 pour l'admission aux écoles militaires. Paris, 1931, Lavauzelle. Str. 313, 9 sek. — C. B. W. sygn. 129.716/II.*

Autor na wstępie stwierdza słabą znajomość geografji wśród Francuzów, którzy wogóle wykazują bardzo małe zainteresowanie dla tej nauki. Chcąc zachęcić do niej wojskowych, książki nie przeładował faktami, nazwami czy liczbami. O każdem ważniejszem państwie podał krótki szkic, omawiający jego ustrój polityczny, bogactwa przyrodzone, zajęcie ludności, a także i jego rolę w bieżącej polityce, stosunek do ewentualnych sprzymierzeńców lub wrogów. Dwie trzecie książki poświęcone jest Francji i jej kolonjom, reszta przypadła na pozostałe państwa całego świata. Przy opisie Europy Wschodniej autor mimo dobrej woli nie ustrzegł się wielu błędów. Litwinów i Łotyszy zaliczył do Słowian, nazwy miast polskich z byłego zaboru pruskiego, a nawet Lwowa, cytuje w brzmieniu niemieckiem, Galicję Wschodnią, uważa za kraj zajęty tymczasowo przez Polskę, którego losy dopiero rozstrzygną się, co jest grubym anachronizmem. Do książki załączono 9 szkiców geologicznych Francji, pozatem brak jest zupełnie map i ilustracyj. Można przypuszczać, że to nie zachęci bynajmniej czytelnika do studjowania geografji, która może mu się wydać nauką suchą i opartą przeważnie na pamięci. Książka jest interesującą jako dowód słabego wykształcenia geograficznego wojska francuskiego i tendencyj politycznych występujących przy charakterystyce poszczególnych państw.

POLITYKA I PROPAGANDA.

MALAPARTE G. — *Technique du coup d'état. Paris, 1931, Grasset, Str. 293, 4 nlb. — C. B. W. sygn. 120.590/I.*

Praca publicystyczno-historyczna, omawiająca na szeregu przykładów technikę zamachu stanu. Autor w ośmiu rozdziałach stara się przeprowadzić analizę

zamachów, względnie prób ich dokonania w powojennej Europie. Rozdziały te noszą następujące tytuły: I-szy: Bolszewicki zamach stanu i taktyka Trockiego. II-gi: Historja nieudanego zamachu stanu Trockiego przeciw Stalinowi. III-ci: R. 1920. Doświadczenia polskie. Porządek panuje w Warszawie. IV-ty: Kapp lub Mars przeciw Marxowi V. Bonaparte czyli pierwszy nowoczesny zamach stanu. VI: Primo de Rivera i Piłsudski. Dworak i socjalistyczny generał. VII: Mussolini i faszystowski zamach stanu. VIII: Niedoszły dyktator: Hitler. Zdaniem autora dla historji ostatnich lat dziesięciu charakterystyczną jest walka pomiędzy obrońcami zasad liberalnych i demokratycznych, walczącymi o ustrój parlamentarny, a ich przeciwnikami, dążącymi do ugruntowania dyktatury faszystowskiej lub komunistycznej. Nie wchodząc w dyskusję zasadniczą, autor stara się sprecyzować samą taktykę tej walki o władzę, jak się ona przejawiła w poszczególnych wypadkach. Autor, zajmując, jak pisze, stanowisko dyplomatyczne, był świadkiem niektórych z tych zamachów. Szkoda tylko, że, jak to się nieraz zdarza dyplomatom, nie znającym dokładnie stosunków, a nawet języka krajów, na terenie ktorych działają, daje się często ponosić fantazji, lub popełnia kardynalne błędy w ocenie zjawisk, nie odróżniając pogłosek lub plotek od istotnego stanu rzeczy. Uderza to zwłaszcza w ocenie wypadków polskich, w których autor orjentował się bardzo powierzchownie, pomimo niejednokrotnie bystrej obserwacji i trafnych wniosków, osiąganych jednak raczej intuicyjnie. Technikę rewolucyjnego zamachu stanu i obronę przed nim najdokładniej przedstawia autor na przykładzie zamachu stanu bolszewickiego z listopada 1917 r. oraz zabezpieczenia się przez Stalina przeciw projektowanemu zamachowi stanu Trockiego. Podnosi przytem, że najważniejszą rzeczą jest w takich razach nie tyle unieruchomienie rządu przeciwnika, ile opanowanie głównych punktów strategicznych. (dworce, mosty, gazownie, elektrownie, wodociągi, telegraf, telefon i t. p.)

POKROWSKIJ M. — *Impierjalistskaja wojna* [*Leningrad*], *1931, Kommunisticzeskaja Akademija. Str. 340. — C.B.W. sygn. 120.364/II.*

Książka zawiera zbiór artykułów znanego historyka rosyjskiego prof. Pokrowskiego, poświęconych genezie i przebiegowi wojny światowej, pisanych przezeń w latach 1915-1931 w różnych czasopismach oraz wydawnictwach zbiorowych. Artykułów tych jest 23:

I. Na wystąpienie Francji; II. Historyczne zadania; III. Lejb-gwardja Romanowych; IV Winowajcy wojny; V. Demokratyczny pokój; VI. Nowa mowa Wilsona; VII. Zagadnienie winowajców wojny; VIII. Trzy narady; IX. Kim jest Poincaré; X. Jak wybuchła wojna światowa; XI. Jak imperjalizm rosyjski przygotował się do wojny; XII. Jak została przygotowana wojna; XIII. Carska Rosja i kampanja zimowa 1914-1915 r.; XIV. Przedmowa do wydawnictwa Centralnego Archiwum p. p. „Carska Rosja w wojnie światowej"; XV. Przedmowa do listów żołnierskich; XVI. Przedmowa do wydawnictwa „Październik zagranicą"; XVII. Na pamiątkę rozstrzałów w La C urtine; XVIII Ententa; XIX. Wycofanie się Rosji z wojny światowej; XX. Historyczne znaczenie rewolucji listopadowej; XXI. Opublikowanie tajnych planów; XXII. Ameryka, i wojna 1914 r.; XXIII. Rosyjskie dokumenty wojny imperjalistycznej.

GÉRIN RENÉ *et* POINCARÉ RAYMOND —*Les responsabilités de la guerre Quatorze questions par R. Gérin. Quatorze réponses par R. Poincaré. <Collections de mémoires, études et documents pour servir à l'histoire de la guerre mondiale>. Paris, 1931, Payot. Str. 786. — C.B W. sygn. 120.388/II.*

Gérin wątpi o słuszności tezy, że tylko Niemcy wyłącznie i jedynie ponoszą winę za wybuch wojny światowej. W zwątpieniu swem posuwa się tak daleko, że nie obarcza tą odpowiedzialnością mocarstw centralnych, ale gotów jest rozciągnąć ją także i na państwa wchodzące w skład Ententy. Chcąc wyjaśnić pewne posunięcia polityczne francuskie z okresu poprzedzającego bezpośrednio wojnę światową mogące do pewnego stopnia uchodzić za pobudki wypowiedzenia wojny przez Niemców, zwrócił się z listem, zawierającym szczegółowych 14 pytań, do R. Poin-

carégo, prezydenta Francji podczas wojny, a przedtem prezesa Rady Ministrów i ministra spraw zagranicznych, człowieka najbardziej kompetentnego w tych sprawach. Szczególne podejrzenie Gérina budzi stosunek Francji do Rosji i konflikt tej ostatniej z Austrją Poincaré w odpowiedzi dał ob zerny memorjał, prawie 150 stronic druku, usprawiedliwiający politykę francuską. Książka stanowi cenny przyczynek do historji zagadnienia odpowiedzialności za wybuch wojny światowej, bardzo starannie badanego i roztrząsanego przez niemieckich uczonych i polityków, starających sie zrzucić tę odpowiedzialność ze swego narodu.

BLUMENTAL F. — *Politiczeskaja rabota w wojennoje wriemia. Woprosy bojewoj obstanowki Izdanje wtoroje pierabotannoje. Moskwa Leningrad, 1929. Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 255 — C.B.W. sygn. 113.869/II.*

Praca Blumentala, wydana przez Wojskowo-Polityczną Akademję im. Tołmaczowa, stanowi podręcznik z dziedziny organizacji i metodyki prowadzenia pracy politycznej w warunkach wojennych. Autor wykorzystał tutaj możliwie kompletnie doświadczenia wojny domowej, wytyczne uchwalone przez konferencje kierowników pracy politycznej w wojsku oraz doświadczenia, nabyte podczas wykładów a głównie dyskusyj ze słuchaczami Akademji im. Tołmaczowa.

Książka składa się z przedmowy do I i II wydania oraz 15 rozdziałów: I. Wojsko i polityka; II. Warunki przyszłych wojen i doświadczenie wojny domowej; III. Miejsce, rola i zadania pracy politycznej. IV. Organizacja i zasady kierownictwa politycznego; V. Sposoby i reguły kierownictwa politycznego; VI. Materjalne zabezpieczenie pracy politycznej; VII. Polityczne zagadnienia wywiadu i ubezpieczenia; VIII. Polityczna praca podczas postojów; IX. Polityczna praca podczas marszów; X. Praca polityczna podczas bitwy; XI Kierowanie pracą polityczną podczas walki; XII. Zadania pracy wsród ludności tyłów; XIII. Organizacja i treść pracy wśród ludności; XIV. Podstawy i zadania pracy politycznej wśród wojsk nieprzyjacielskich; XV. Organizacja, metody i treść pracy wśród wojsk nieprzyjacielskich.

MICHEL HENRI — *Ma mentalité avant, pendant, après la guerre. Marseille, 1930, Impr. A. Ged. Str. 439. — C. B. W. sygn. 120.499/II.*

Autor, były deputowany i senator z Prowancji, członek partji radykalno-socjalnej, zebrał razem artykuły swe, ogłaszane po dziennikach paryskich i prowincjonalnych w latach 1910 — 1929. Nie chodziło mu wcale o zebranie całego swego dorobku publicystycznego, przeciwnie dokonał on nawet pewnego wyboru, oddając do druku w edycji książkowej tylko te artykuły, które były najlepszem odbiciem ducha, ożywiającego jego działalność polityczną i społeczną W ogromnej większości pochodzą one już z okresu powojennego, w którym szczególnie gorąco były rozważane zagadnienia bezpieczeństwa i rozbrojenia. Ksiażka dzieli się na 3 wielkie działy: polityki, zagadnień społecznych oraz agrarnych. Stanowi ona ciekawy przyczynek do historji przemian umysłowości radykalnej Francji podczas i wskutek wojny światowej.

PROWADZENIE WOJNY.

Anułow F. — *Wooružonnoje wosstanije. Moskwa—Leningrad, 1930, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 118. — C B. W. sygn. 78 890/II.*

Książka Anułowa, opracowana przez katedrę wojny domowej Wojskowo-Politycznej Akademji im. Tołmaczowa, poświęcona jest zagadnieniom prawidłowego przygotowania, organizacji i wykonania powstania zbrojnego Autor rozpatruje przedstawiane przez siebie zagadnienia na podstawie doświadczeń powstań rosyj-

skich z r. 1905 i 1917. Podchodząc do zagadnień powstania, jako jednego z rodzajów sztuki wojennej, Anułow ujmuje je pod kątem widzenia operacyjnym, taktycznym i organizacyjnym. Specjalną uwagę poświęca walkom ulicznym, jako jednej z najczęstszych form taktycznych powstania zbrojnego.

Książka składa się z przedmowy J. Bermana i 4 rozdziałów: I. Zagadnienia strategji; II. Zagadnienia taktyki; III. Organizacja powstania i IV. Walki uliczne.

GOŁUBIEW A. — *M. K Frunze o charakterze buduszczej wojny. Moskwa, 1931, Gosudarstwiennoje Wojennoje Izdatielstwo. Str. 127. — C. B. W. sygn. 120.636/II.*

Książka daje charakterystykę Frunzego jako teoretyka wojskowego. Specjalnie zebrane zostały poglądy Frunzego na charakter przyszłej wojny, podstawowe zagadnienia z zakresu organizacji i przygotowania do niej Z. S. R. R. Praca składa się z przedmowy i 8 rozdziałów: I. O charakterze marksistowskiej teorji wojny. O metodzie i istocie poglądów na wojnę Frunzego; II. O charakterze przyszłej wojny Związku Sowieckiego; III. O politycznej i wojskowej strategji przyszłej wojny; IV. O polityczno-obronnym i o polityczno-zaczepnym charakterze przyszłej wojny; V. Organizacyjne formy i podstawy wojskowego i politycznego przygotowania sił zbrojnych; VI. Udział kraju w przygotowaniu sił zbrojnych; VII Zagadnienie ekonomicznego przygotowania kraju do wojny; VIII. Frunze i późniejszy rozwój systemu obrony kraju.

BOETTICHER ADALBERT V. — *Das Wissen um das Feldherrtum. Brandenburg, 1931, Wiesike. Str. 42. — C. B. W. sygn. 39.000/II.*

Książkę swoją przeznacza autor przedewszystkiem dla szerokich kół inteligencji, które interesują się zagadnieniami operacyjnemi, a nie mają dostatecznych wiadomości fachowych, obok tego jednak mogą ją przeczytać i fachowcy. Autor nie wchodząc w szczegóły, kreśli zasadnicze rysy pracy wodza, podkreślając w niej obok wiedzy wojskowej twórczą intuicję mistrza. Autor omawia tedy najpierw istotę naczelnego dowodzenia, przyczem podkreśla, że tylko twórca planu strategicznego może być jego wykonawcą, że każdy inny wykonawca może najgenialszy plan spaczyć. (Plan strategiczny Schlieffena — wykonawca Moltke). Dalej rozważa autor akt powzięcia decyzji wodza, wielkość odpowiedzialności wodza oraz tragizm klęski, której uniknięcie zależy wielokrotnie i tak silnie od współpracy podwładnych. Drugą część pracy poświęca autor zbijaniu głównych zarzutów, jakie się zwykło czynić niemieckiemu Dowództwu Naczelnemu, przyczem podnosi niezwykle trudne położenie wojska niemieckiego: 1) z powodu otoczenia z trzech stron, zmuszającego to Dowództwo do prowadzenia wojny na t. zw. wewnętrznych linjach z jej wszystkiemi groźnemi konsekwencjami (w razie przerwania frontu, w związku z blokadą i t. d.; 2) z powodu przewagi liczebnej przeciwników; 3) z powodu koalicyjnego charakteru tej wojny, uniemożliwiającej jednolitość dowództwa. Wreszcie omawia dodatnie strony Naczelnego D-twa niemieckiego oraz osiągnięte przez nie wyniki i rozważa porównawczo najważniejsze posunięcia strategiczne Joffre'a i Foch'a.

TOULEMONDE JEAN — *Pour avoir de l'autorité. Paris, 1929, Blond. Str. 127. — C. B. W. sygn. 120.747/II.*

Z wielką jasnością i zmysłem praktycznym napisane studjum opiera się na spostrzeżeniach życia codziennego i prowadzi do wskazania podstaw, na których opiera się podporządkowanie pod autorytet drugich. Zdaniem autora podstawy te stanowi trwoga przed autorytetem, podziw, zaufanie i miłość. Tezę swoją przeprowadza autor przy oparciu się na materjale, mogącym mieć znaczenie i dla życia wojskowego.

TOULEMONDE JEAN — *L'art de commander. Psychologie de l'autorité. Paris, 1929, Blond. Str. VIII, 321. — C. B. W. sygn. 120.746/II.*

Autor bada istotę psychologicznej strony autorytetu osobistego, przyczem

rozpatruje różnorodność charakterów, środków i warunków działania. Zarówno materjał dowodowy, opierający się na obserwacji zjawisk codziennnych, jak i wyniki badania, jakkolwiek mają na względzie ogólne założenia psychologiczne, dzięki precyzyjnej metodzie i wielostronności spostrzeżeń przedstawiają wielką wartość dla każdego środowiska, liczącego się z zagadnieniem autorytetu, a więc i dla wojska.

MAURICE F., *sir — La stratégie britannique. Préfaces du maréchal Sir G. Milne et du gén. G. Duffour. Trad. d' anglais. (Collection de mémoires pour servir à d'histoire de la guerre mondiale). Paris. 1931, Payot. Str. XVIII, 200. — C.B.W. sygn. 120.601/II.*

Gen. Maurice, b. szef oddziału operacyjnego angielskiego Sztabu Generalnego, następnie profesor nauk wojskowych w londyńskim Uniwersytecie daje w tem dziele cykl swych wykładów, dotyczących angielskiej strategji. Omawia tedy istotę wojny i jej zasady kierownicze, podstawy strategji i cele wojny, z czem łączy gruntowną krytykę angielskich regulaminów polowych. Krytyka zagraniczna przyjęła książkę życzliwie.

HISTORJA POLITYCZNA

ROBERTSON WILIAM *Sir, maréchal — Conduite générale de la guerre. Chefs militaires et hommes politiques 1914 — 1918 Traduit de l'anglais par André Cogniet <Collection de mémoires, études et documents pour servire à l'histoire de la guerre mondiale>. Paris, 1929, Payot Str. 623.—C. B. W. sygn. 114.656/II.*

Autor, szef sztabu brytyjskiego podczas drugiej połowy wojny światowej, na podstawie własnych przeżyć i urzędowych dokumentów przedstawia udział Imperjum w wojnie. Nie jest to historja działań wojsk brytyjskich w Europie i Azji, tylko szczegółowy opis planów, zamierzeń i działań rządu i sztabu podczas wojny. Książka zaczyna się od przedstawienia sytuacji wojska brytyjskiego przed wojną, omawia następnie pociągnięcia na różnych frontach, oraz wysiłek podjęty w Anglji dla zorganizowania i wyekwipowania należytego armji, walczącej na kontynencie, a także i dla obrony kraju przed Niemcami.

LUCIETO CH. — *La tragique affaire de Bullway — Castle. Paris, 1929, Berger—Levrault. Str. 258. — C. B. W. sygn. 120.576/I.*

Jedna z licznych opowieści szpiegowskich tego autora, poświęcona tym razem wywiadowi angielskiemu podczas wojny światowej.

SKORUPSKIS, *col.—La résurrection d'un peuple 1918—1927. Souvenirs d'un témoin des événements militaires en Lithuanie. Paris, 1930, Lavauzelle. Str. 148, 1 mapa. — C. B. W. sygn. 120.488/II.*

Autor był jednym z głównych organizatorów przewrotu na Litwie w 1926, następnie attaché wojskowym w Paryżu, obecnie jest oficerem rezerwy. Książka jego ma charakter propagandowy, obliczona jest na małą znajomość stosunków na wschodzie Europy we Francji, nie cofa się też przed grubemi nawet fałszami historycznemi i politycznemi. Zaczyna się od krótkiej historji Litwy, poczynając od wyprawy Napoleona na Moskwę w 1812 r., przedstawionej bardzo tendencyjnie, wspomina o powstaniach i przechodzi do walk z bolszewikami, w których wielką rolę odegrała jego zdaniem Litwa. Kończy książkę obszerny opis zamachu stanu i projekt autora załatwienia sporu o Wileńszczyznę, a właściwie oddania jej Litwie.

BEYENS, *baron — Deux années à Berlin 1912 — 1914. Tome premier. Mai 1912 — Août 1913. Plon, Str. 5 nlb., IV, 299. — C.B.W, sygn. 120.691/II.*

Pamiętniki posła belgijskiego w Berlinie z okresu, poprzedzającego bezpo-

średnio wybuch wojny światowej. Rzucają one wiele światła na politykę europejską w tym czasie, są też ciekawem źródłem do poznania nastrojów, panujących w Niemczech.

TABOUIS R. — G. — *Nabuchodonosor et le triomphe de Babylone. Avec 20 croquis et 18 illustr. Paris, 1931, Payot. Str. 420, 3 nlb., — C.B.W. Sygn. 120.682/II.*

Autorka dała barwny obraz z epoki króla babilońskiego z VI wieku przed Chr., Nabuchodonozora, znanego ze zburzenia Jerozolimy i uprowadzenia żydów do t. zw. niewoli babilońskiej, a na jej tle wyraziście nakreśliła sylwetkę tego króla i jego działania. Książka jest pisana bardzo żywo i zajmująco, zaczyna się od zdobycia Niniwy, następnie opisuje wstąpienie na tron babiloński Nabuchodonozora, dzieje dalszej jego polityki i wypraw wojennych aż do śmierci i upadku jego dzieła.

GROSJEAN GEORGES — *Le sentiment national dans la guerre de Cent Ans. Paris, 1928, Bossard. Str. 232. — C.B.W. sygn. 120.591/I.*

Zadaniem autora było sprecyzować rolę, jaką odegrał król francuski w ciężkiej epoce wojny stuletniej Francji z Anglją, oraz podnieść znaczenie uczucia lojalności względem tronu, które podtrzymywało ducha ludności i dodawało jej sił w walce z najeźdźcą. Wyprowadza stąd wniosek, że wbrew ogólnemu mniemaniu, ludności Francji w wieku XIV—XV nie można uważać tylko za zbiorowisko drobnych ludów, skupionych wokół tronu, ale za społeczność ożywioną uczuciem patrjotyzmu o wysokiem napięciu, które ogniskowało się w panującej dynastji, będącej symbolem jedności narodowo-państwowej. Udowadnia to, przedstawiając stosunek ludności do tronu i Anglików w różnych okresach wojny stuletniej.

PIRENNE H., PERROY E., RENAUDET A., HANDELSMAN M., HALPHEN L. — *La fin du moyen âge. Peuples et civilisations. Histoire générale. VII. Paris, 1931, Alcan. T. I. La désagrégation du monde médiéval (1285 — 1453). Str. 4 nlb., 569. T. II. L'annonce des temps nouveaux (1453—1492). Str. 4 nlb., 322.*

Dzieło poświęcone interesującemu zagadnieniu stopniowego rozkładu i upadku średniowiecznego światopoglądu i związanych z nim instytucyj oraz pierwszym brzaskom odrodzenia, które czerpiąc oburącz z prac i doświadczenia filozofji i nauki starożytnej, ostatecznie pogrzebało średniowieczne autorytety. Poszczególni autorowie omówili główne kierunki kulturalne i polityczne, nurtujące w ówczesnej myśli europejskiej, oraz wpływy ich na tle dziejów różnych państw. Sprawy słowiańskie, a w szczególności polskie, przedstawił M Handelsman, prof. Uniw. Warsz., co daje gwarancję, że nie spotka się w tem dziele błędów, częstokroć rażących, które wynikały z małej znajomości Słowiańszczyzny u historyków zachodnio-europejskich. Obszerny indeks osób i miejscowości, załączony do tomu drugiego, ułatwia korzystanie z tej pracy.

JUSSERAND J. J. — *Le sentiment américain pendant la guerre. < Collection de mémoires, études et documents pour servir à l'histoire de la guerre mondiale >. Paris, 1931, Payot. Str. 157. — C. B. W. sygn. 120.683/II.*

Autor był ambasadorem francuskim w Waszyngtonie podczas wojny światowej, położył znaczne zasługi przy zacieśnianiu węzłów przyjaźni między Francją a Stanami Zjednoczonemi, i jako taki jest dobrym znawcą stosunków wewnętrznych amerykańskich podczas wojny. Przedstawił też w sposób żywy nastroje szerokich mas obywateli amerykańskich, usposobionych od początku wojny życzliwie i przychylnie dla Francji, działalność propagandy francuskiej i niemieckiej, stopniową przemianę opinji publicznej, która doprowadziła w końcu do zerwania z neutralnością i wypowiedzenia wojny Niemcom. Książka ma na celu przedstawienie zmian opinji w Stanach Zjednoczonych, a nie historję wydarzeń, które wciągnęły je do wojny światowej, dlatego opiera się na obserwacjach własnych i innych naocznych świadków, nie na dokumentach. Dzieli się na dwie części: przed zerwaniem stosunków dyplomatycznych z Niemcami i po wypowiedzeniu im wojny.

HOUSE, *col.* — *Papiers intimes du colonel House publiés par Charles Seymour. T. IV. La fin de la guerre < Collection de mémoires, études et documents pour servir à l'histoire de la guerre mondiale >. Paris, 1931. Payot. Str. 560. — C. B. W. sygn. 112.096/II.*

Wspomnienia i korespondencja bliskiego współpracownika prezydenta Wilsona z okresu kapitulacji Niemiec i konferencji pokojowej. Materjał dużej wartości dla historji politycznej tego okresu, kształtującego wygląd nowej, powojennej Europy.

DJUVARA TRANDAFIR G. — *Mes missions diplomatiques Belgrade — Sofia — Constantinople — G l. lz — Bruxelles — Le Havre — Luxembourg — Athènes. 1887 — 1925. Paris, 1930, Alcan. Str. 4 nlb., IV, 179. — C. B. W. sygn. 120.681/II.*

Wspomnienia z długiej karjery dyplomatycznej rumuńskiego posła i ministra pełnomocnego, który miał możność poznania i zbadania wielu ważnych wydarzeń polityki europejskiej, poczynając od stosunków bałkańskich i kwestji tureckiej, kończąc na Francji i Belgji. W szeregu krótkich szkiców maluje ciągłe powikłania i burze bałkańskie, które bezpośrednio wywołały wojnę światową, później przedstawia panowanie Leopolda II w Belgji, wstąpienie na tron króla Alberta I, wybuch wojny, który zastał go w Brukseli, następnie odwrót do Francji, udział Rumunji w wojnie, jej niepowodzenia, zakończone ostatecznie zwycięskim pokojem, i pobyt swój w Atenach oraz wewnętrzne zaburzenia greckie. Skorowidz nazwisk ułatwia korzystanie z książki.

Komunisticzeskaja Akademija. Sekcja po izuczeniju problem wojny. Zapiski, t. I. Moskwa, 1930. Str. 232, t. II. Moskwa 1931. Str. 222 i 2 nlb. Izdatelstwo Kommunisticzeskoj Akademiji. — C. B. W. sygn. 120.192/II.

Sekcja Wojskowa Komunistycznej Akademji przystąpiła do wydawania „Zapisek", będących zbiorkami rozpraw dotyczących ujmowania zjawisk wojny z punktu widzenia marksizmu. Dotychczas ukazały się 2 tomy.

Tom I składa się z następujących rozpraw:

K. Bubnow — Wojskowa Sekcja i jej najbliższe zadania; M. Tuchaczewskij — O charakterze współczesnych wojen w świetle decyzji VI Kongresu Kominternu; S. Bielickij — M. Frunze o marksizmie i leninizmie w sztuce wojennej! B. Goriew — Wojskowo-historyczna myśl w Z. S. S. R. i marksizm; A. Gieronimus — Marsz Judienicza na Piotrogród jesienią 1919 r.; S. Żbikowski — Faszystowski przewrót w Polsce w maju 1926 r. (walki uliczne w Warszawie ; Cz. Jasiński — Jarosław Dąbrowski; Z. Warga — Ekonomiczna potęga państw kapitalistycznych, jako podstawa ich wojskowej potęgi; K. Boczarow Ewolucja sztuki wojennej; w świetle materjalizmu dziejowego (z powodu „Ewolucji sztuki wojennej" prof. Swieczina); Na końcu tomu podana jest kronika Sekcji i bibljografja wojny polsko-rosyjskiej 1920 r., obejmująca 257 tytułów.

Tom II składa się z 9 rozpraw:

S. Budiennyj Kawalerja w wojnie współczesnej; S. Bielickij — M. Frunze o przyszłej wojnie; A. Gieronimus — Przyczynek do charakterystyki haseł bolszewickich w rewolucji 1905 r.; S. Budkiewicz Działania armij polskich nad Wisłą (w oświetleniu źródeł polskich); S. Żbikowski – Irlandzkie powstanie 1916 r.; I Fendel — Instytucja komisarzy przy armjach Konwentu; W Chripin — Ekonomiczna podstawa wojny powietrznej i rozwój zbrojeń powietrznych; B Rosenzweig — Zagadnienie t. zw. „psychologji wojskowej"; K. Sokołow-Strachow — Rezultaty wojny domowej w Afganistanie w 1928-1929 r.

RABINOWICZ S. — *Borba za armiju w 1917 g. Moskwa — Leningrad, 1930. Gosudarstwiennoje Izdatelstwo Otdiel Wojennoj Litieratury. Str. 160. C. B. W. sygn. 120 373/II.*

Praca przedstawia walkę, jaką po wybuchu pierwszej (marcowej) rewolucji rosyjskiej toczyły między sobą poszczególne partje rewolucyjne w celu opanowania

wojska. Na podstawie ogromnego materjału zarówno drukowanego (opracowania, wspomnienia, relacje i t. p.), jak i archiwalnego, autor przedstawia, jakie stanowiska zajmowały te partje w stosunku do wojska i jego wykorzystania. Zagadnienia wojskowe ujęte zostały na tle ogólnej polityki poszczególnych partyj.

Książka składa się z przedmowy i 12 rozdziałów: I. Wojsko w przededniu wybuchu rewolucji marcowej; II. Przewrót marcowy i wojsko; III. Czerwcowa ofensywa; IV. Dni lipcowe i korniłowszczyzna; V. Partja i wojsko; VI. Organizacje wojskowe poszczególnych partyj; VII. Demobilizacja wojska; VIII. Komitety wojskowe; IX. Aparat polityczny wojska; X. Praca polityczno-oświatowa w wojsku; XI. Prasa wojskowa; XII. Początki organizacji czerwonej armji.

Na końcu książki w załącznikach podany został wykaz pism wojskowych, wydawanych przez poszczególne partje dla wojska, obejmujący 167 tytułów z krótką wiadomością o każdem z nich oraz wykaz źródeł, z których korzystał autor.

JOFFE J. — *Organizacija intiervencji i blokady sovietskoj Riespubliki 1918 — 1920. Moskwa — Leningrad. 1930, Gosudarstviennoje Izdatielstwo. Otdiel Wojennoj Literatury. Str. 166. — C. B. W. sygn. 120.363 II.*

Jest to zarys organizacji i przebiegu poszczególnych etapów blokady Rosji Sowieckiej, prowadzonej przez państwa zachodnie w okresie rosyjskiej wojny domowej. Składa się on z przedmowy i 5 rozdziałów I. Ekonomiczne przesłanki interwencji. Stosunki przed interwencją. Pierwsze kroki interwenjujących; II. Od pokoju brzeskiego do klęski Niemiec; III. Ekonomiczna blokada; IV. Interwencja i blokada w 1918 — 1919 r; V. Interwencja i blokada w 1920 r. Niepowodzenie interwenjujących.

Na końcu książki znajduje się wykaz prac, z których autor czerpał materjał. Wykaz ten obejmuje 18 artykułów dzieł w językach obcych i 42 w języku rosyjskim.

KIZEWETTER A. — *Istoriczeskije siluety. Ludi i sobytija. Berlin, [1931] „Parabola" Str. 307.*

Jest to zbiór rozpraw znanego historyka rosyjskiego prof. Kizewettera, przebywającego obecnie na emigracji w Pradze Czeskiej. Rozprawy te pisane zdala od materjałów archiwalnych, nie wnoszą przeważnie nowych danych i są podsumowaniem wyników badań dotychczasowych Książka składa się z następujących rozpraw: I. Katarzyna II; II. Pierwsze 5-lecie panowania Katarzyny II; III. Pugaczowszczyzna; IV. Potiemkin; V. Aleksander I; VI. Literackie odbicie epoki Aleksandra I; VII. Karamzin; VIII. Sporne kwestje w historji dekabrystów; IX. T. Granowskij; X. Iwan Aksakow i kwestja słowiańska; XI. Fraciszek Palacky; XII. Ogólne konstrukcje historyczne we współczesnej literaturze rosyjskiej: 1. Historja bez narodu, 2. Naród bez histojri.

ŻUKOW W. — *Czernomorskij flot w riewolucii 1917 — 1918 gg. Leningrad [1931], Mołodaja Gwardja. Str. 303. — C. B W. sygn. 120.376/II.*

Jest to opis wypadków w rosyjskiej flocie czarnomorskiej od wybuchu rewolucji do chwili za topienia w dn. 18 VI 1918 r. większej części okrętów tej floty, chcącej uniknąć dostania się w ręce Niemców. Autor jest byłym oficerem floty czarnomorskiej.

Książka składa się ze wstępu Raskolnikowa i 19 rozdziałów: I. Pierwsze dni rewolucji w Sewastopolu; II. Rewizja u Romanowych; III. Patrjotyczny ruch we flocie czarnomorskiej; IV. Walka z Kołczakiem; V. Utworzenie się organizacji bolszewickiej w Sewastopolu; VI. Przewrót listopadowy w Sewastopolu; VII. Pierwsze walki z kontrrewolucją i przejście władzy do bolszewików; VIII. Wojskowo-rewolucyjny komitet i „Sewastopolskie Izwiestija"; IX Walka o władzę sowietów w Krymie; X Pomoc floty czarnomorskiej dla frontu kaukaskiego i rumuńskiego; XI. Krwawe wypadki w Sewastopolu; XII Sytuacja polityczna w Sewastopolu w chwili przybycia Niemców na Krym; XIII. Ofensywa niemiecka; XIV. Odpłynięcie floty do Noworosijska; XV. Przybycie floty do Noworosijska; XVI. Zadecydowanie w centrum o losach floty czarnomorskiej; XVII. Ostatnie dni floty czarnomorskiej; XVIII. Zagłada floty; XIX Po zagładzie.

BAUDIN LOUIS. — *La vie du François Pizarre. (Vie des hommes illustres. Nr. 59). 8 éd. Paris, 1930, Gallimard, Str. 222, 1 nlb., 1 portr. — C.B.W. 114.897/I.*

Życiorys słynnego konkwistadora, napisany w stylu popularnej obecnie we Francji „biographie romancée", a zatem stojący na pograniczu pomiędzy historją a literaturą piękną. W 21 rozdziałach, opatrzonych efektownemi tytułami, przedstawia autor niezwykłe przygody swego bohatera w szeregu barwnych scen i opisów, nie wahając się wprowadzić dla ożywienia akcji djalogów wyimaginowanych z uwzględnieniem warunków otoczenia i charakteru osób. Oczywiście dużą uwagę poświęcić musiał historyk — beletrysta przeciwstawieniu dwóch odrębnych światów i kultur: państwa Inków i hiszpańskich zdobywców — światów, między któremi nie można było przerzucić żadnego mostu porozumienia. W charakterystyce samego Pizarra autor dochodzi do wniosku, że ten zdobywca, mąż stanu i przebiegły polityk, obdarzony nadzwyczajną energją i siłą woli, wielki wojownik i zdolny kolonizator, był jednak człowiekiem powierzchownym. nie umiejącym wniknąć głębiej w treść swych czynów i zadań. W każdym razie udało mu się per fas et nefas założyć podwaliny pod współczesną łacińską Amerykę Południową. Postać jego, zdaniem autora, „nie może wzbudzić miłości, lecz nakazuje podziw".

KOSKULL MARIE LUISE. — *Damals in Russland. Leipzig, 1931, Koehler, Str. 282. C. B. W. sygn. 120.726/II.*

Przedstawicielka baronów kurlandzkich, żona rosyjskiego oficera kawalerji, opisuje swoje przeżycia podczas wojny światowej i podczas rewolucji rosyjskiej. Spostrzeżenia te, niepozbawione barwności, prostoty w ujęciu i pewnego talentu literackiego, noszą jednak charakter wybitnie osobisty a równocześnie jednostronny i zacieśniony. autorka bowiem, zaciągnąwszy się ochotniczo do szeregów Czerwonego Krzyża, ma bardzo ograniczone pole widzenia, tem więcej, że dzięki szczęśliwemu zbiegowi okoliczności obraca się przedewszystkiem w kołach socjalnie i towarzysko sobie równych, a jej przejścia to głównie prywacje w zakresie jej dotychczasowych wygód życiowych. Nie brak jednak szczegółów ciekawszych, jak wizyta u Rasputina, spotkanie z synem Tołstoja, gorącym propagatorem pacyfistycznym, jak pierwsze przejawy rewolucjonizmu rosyjskiego, jak tryb życia na polskich dworach magnackich na Wołyniu, jak odnoszenie się nacjonalizmu rosyjskiego do niemieckiego elementu w Kurlandji i t. d.

Książkę czyta się lekko i przyjemnie.

HOHENLOHE ALEXANDRE DE — *Souvenirs. France — Alsace — Lorraine. — (1870-1923) Traduction et préface de Ed. Dupuydauby. (Collection des mémoires... pour servir a l'histoire dela guerre mondiale). Paris, 1927, Payot. Str. 256. — C. B. W. sygn. 114.559/II.*

Tłumaczenie francuskie pamiętników ks. Hohenlohego, znanego ze swych liberalnych poglądów i frankofilstwa „czerwonego demokraty" i „pacyfisty" z okresu wojny światowej, syna kanclerza niemieckiego z czasów panowania Wilhelma II-go. Stąd wspomnienia jego stanowią cenny dokument, dotyczący politycznej strony wielkiej wojny; uderzają też szerokością poglądów i rzadko spotykanym u niemieckich autorów objektywizmem w stosunku do zagadnień międzynarodowych. Pamiętnik składa się z szeregu oddzielnych szkiców, poświęconych wybitnym osobom jak Bismarck lub Wilhelm II, albo pewnym momentom, jak np. działalności administracyjnej księcia Hohenlohego w Alzacji, lub zagadnieniom politycznym i społecznym, np. stosunkowi autora do wojny i pacyfizmu.

HERRICK T. MYRON, *ambassadeur des Etats-Unis en France. — Souvenirs.. recueillis par le col. T. Bentley Mott, son attaché militaire... Préf. du Raymond Poincaré. Paris. 1930, Plon. Str. 2 nlb., XIV, 324, 1 portr. C. B. W. sygn. 114.981/II*

Pamiętnik, a raczej życiorys b. ambasadora Stanów Zjednoczonych we Francji w początkach wojny światowej i w okresie powojennym, napisany przez jego współpracownika i przyjaciela, attaché wojskowego w Paryżu, na podstawie wza-

jemnych rozmów i opowiadań. Przynosi dużo interesujących szczegółów do historji stosunków amerykańsko-francuskich w okresie wielkiej wojny, biorąc pod uwagę, że Herrick był gorliwym przyjacielem Francji, czemu dał wyraz zarówno w r. 1914, w momencie zagrożenia Paryża, jak i później, gdy odwołany do Ameryki poświęcił się intensywnej propagandzie na rzecz pomocy Stanów Zjedn. dla Koalicji. To też przedmówca tej książki, Poincaré daje w gorących słowach wyraz wdzięczności narodu francuskiego dla zmarłego niedawno dyplomaty amerykańskiego.

GRENARD FERNAND — *Bąber, fondateur de l'Empire des Indes, 1483-1530. Paris, 1930, Firmin - Didot. Str. VI, 128, 1 nlb., 9 ilustr. — C. B. W. sygn. 114.899/I.*

Biografja wielkiego zdobywcy wschodniego, potomka Tamerlana, założyciela imperjum Wielkiego Mogoła, pióra orjentalisty francuskiego, autora kilku prac z tej dziedziny. Życiorys ten opiera się zarówno na obfitej literaturze, której wykaz podany w załączniku, jak w pierwszym rzędzie na pamiętnikach samego bohatera, stanowiących tem ciekawsze źródło, że pierwszy Wielki Mogoł był nietylko wybitnym wodzem, śmiałym i szczęśliwym zdobywcą, lecz również panującym o wielkiej kulturze umysłowej i duchowej, protektorem nauki i sztuki. Poza jego wspomieniami wyzyskał autor również i liczne inne źródła wschodnie. Praca składa się poza wstępem z następujących rozdziałów: I. Pojawienie się Babera; Środowisko i pochodzenie; II. Dzieciństwo Babera, opanowanie Samarkandy, utrata wszystkiego i ponowne odegranie się; III. Zdobywca pozbawiony wszystkiego; IV. Błędny książe; V Kabul; VI. Herat; VII. Obwołanie Babera padyszachem, jedynym spadkobiercą Tamerlana; VIII. Odzyskanie i utrata Samarkandy po raz trzeci; IX. Życie publiczne i prywatne Babera w Afganistanie. Pierwsze jego zakusy na Indje; X. Muzułmanie i Turcy w Indjach przed Baberem; XI. Stan Indyj w chwili przybycia Babera; XII. Zdobycie przez Babera Indyj północnych; XIII. Ugrupowanie panowania; XIV. Tragiczna śmierć Babera. Zakończenie.

CHURCHILL WINSTON S. — *Weltabenteur im Dienst. Leipzig, 1931, List. Str. 317. — C. B. W. sygn. 120.695/II.*

Znany polityk angielski, autor cenionego dzieła pt. La crise mondiale T. 1 — 4. (Collection de mémoires pour servir à l'histoire de la guerre mondiale) (Payot, 1931. — C. B. W. sygn. 27.392/II), daje w tej książce swoje pamiętniki od roku urodzenia (1874) aż do 1908. Opisuje tedy swoje dzieciństwo, swoje szkoły, służbę wojskową, udział w walkach na Kubie, udział w ekspedycjach indyjskich oraz udział w operacjach Kitchenera przeciw Mahdiemu w Sudanie (barwny opis bitwy pod Omdurmanem). Sporą część książki zajmuje opis uczestnictwa Churchilla w wojnie burskiej, w której występując w charakterze korespondenta, bierze tak dalece czynny udział, że zdobywa sobie ogólne uznanie zarówno sfer wojskowych, jak i szerokiej opinji angielskiej. W związku z temi krokami dostaje się jednak do niewoli burskiej i to w ręce Bothy, późniejszego naczelnego wodza burskiego i prezydenta rzplitej transwalskiej (osobie Bothy, z którym wszedł w stosunki przyjacielskie, poświęca bardzo serdeczne a wyróżniające tego polityka wspomnienie). Żywo i ciekawie opisuje następnie Churchill swoją ucieczkę z niewoli i dalszy udział w wojnie burskiej. Dzieło kończą wspomnienia z pierwszych występów Churchilla na arenie politycznej, na którą dostał się jako kandydat konserwatystów.

HISTORJA WOJSKOWA.

BUDBERG A., *baron — Dniewnik bielogwardiejca. [Leningrad], 1929, „Priboj. Str. 302. — C. B. W. sygn. 190.802/II.*

Jest to dziennik gen. Budberga, jednego z wybitniejszych przedstawicieli generalicji kołczakowskiej, który kolejno był szefem zaopatrzenia, wiceministrem

i ministrem wojny. Dziennik ten ukazał się początkowo w wydawnictwie emigracyjnem „Archiw Russkoj Rewolucji“ (t. XII — XV, obejmując okres od października 1917 r. do połowy listopada 1919 r. Wydanie sowieckie opuściło całą pierwszą część dziennika, rozpoczynając go dopiero od maja 1919 r. Dziennik Budberga, ze względu na doskonałe orjentowanie się autora w przedstawianych wypadkach i znaczny objektywizm stanowi ważne źródło do historji rosyjskiej wojny domowej na froncie wschodnim.

KOROLKOW G. — *Niesbywszijesia Konny (Nieudawszijsia razgrom russkich letom 1915 god). Moskwa 1926, Gosudarstwiennoje Wojennoje Izdatielstwo. Sztab R. K. K A Uprawlenje po issledowaniju i ispolzowaniju opyta wojn. Str. 51 i 1 mapa. — C. B. W. sygn. 38.690/II.*

Studjum operacyjne b. gen. Korolkowa, znanego rosyjskiego historyka wojny światowej, wykazuje szereg błędów, popełnionych przez dowództwo austrjacko-niemieckie w czasie kampanji wiosennej i letniej 1915 r, która w założeniu swojem miała doprowadzić do zupełnego zniszczenia sił rosyjskich; znajdujących się w Galicji i Królestwie. Praca składa się z 8 rozdziałów i wniosków autora. I. Konieczność rozgromienia Rosjan; II. Stan wojska rosyjskiego; III. Możliwość rozbicia Rosjan; IV. Pierwszy błąd Falkenhayna; V. Drugi błąd Falkenhayna; VI. Pierwszy okres ofensywy; VII. Próba Falkenhayna naprawienia błędów; VIII. Drugi okres ofensywy.

LERCHE OTTO u. SCHULZE FRIEDRICH — *Breitenfeld für Erinnerung an den Sieg Gustav Adolfs am 7/17 September 1631. Leipzig, 1931, Sächsische Verlagsgesellschaft. Str. 32. — C. B. W. sygn. 39.102/II.*

Praca ma charakter rocznicowy, zwracający uwagę przedewszystkiem na momenty polityczno - kulturalne, stronę operacyjną omawia ona bardzo powierzchownie.

Całość dzieli się na 4 krótkie rozdziały, z których pierwszy pt. Breitenfeld dzień przeznaczenia Gustawa Adolfa — przedstawia historyczno - polityczną wagę tej bitwy dla utrwalenia się protestantyzmu; rozdział drugi pt. Lato 1631 r., poświęca autor omówieniu trudności, w jakich się znalazł Gustaw Adolf po wylądowaniu w Niemczech i przedstawieniu zarówno dyplomatycznych jak i wojennych posunięć, jakich dokonał król szwedzki latem 1631 (pozyskanie sprzymierzeńców, zdobycie Frankfurtu i Magdeburga); w rozdziale trzecim daje autor krótki przebieg bitwy, poprzedzony dokładnym opisem terenu, omówieniem stosunku sił obu przeciwników i ich ustawienia; w rozdziale czwartym pt. Lipsk w dniach bitwy — przedstawia nastrój miasta zarówno w przeddzień bitwy, jak i po jej wyniku, przyczem przywodzi szereg ilustracyj i pism satyrycznych, odzwierciadlających radość mieszkańców Lipska, teroryzowanych dotąd przez wojską cesarskie, stojące pod wodzą Tillego. 26 bardzo ciekawych ilustracyj, dotyczących terenu, współczesnego przedstawienia bitwy oraz osób, główną rolę odgrywających w tem starciu, i podobizn ulotnych wydawnictw i karykatur wtedy ogłoszonych — zamykatę pracę.

DELAGE EDMOND — *La tragédie des Dardanelles. Paris, 1931, Grasset. Str. 269. — C. B. W. sygn. 120.555/I.*

Autor rozpatruje przebieg operacji dardanelskiej, przyczem wgłębia się w powody klęski Ententy i wykazuje wyższość dowództwa niemieckiego, organizującego obronę Dardaneli. Nadto maluje autor tło polityczne, charakteryzując trafnie główne postacie świata koalicji, współdziałające przy organizowaniu operacji dardanelskiej.

MÄRKER MARTIN — *Die Kämpfe der Karthager auf Sizilien in den Jahren 409 - 405 v. Chr. Weida, 1930, Thomas et Hubert. Str. 93. — C. B. W. sygn. 120.685/II.*

Autor omawia walki Kartagińczyków i Sycylijczyków, które prowadzono w latach 409 — 405 przed Chrystusem, przyczem pomijając sprawy polityczne i gospodarcze skupia całą uwagę na przebiegu działań wojennych. Podstawę źródłową dla tych faktów stanowi dla autora Diodor, który jednak jest w tej mierze materjałem wtórnym, t. j. rozszerzającym Timajosa. Autor rozważa u wstępu zagadnienie sił zbrojnych, które obustronnie w bój wprowadzono, przyczem redukuje poważnie liczby podane przez swój materjał źródłowy. Następnie przechodzi kolejno walki stoczone pod miastami Selinus, Himerą, Akragasem i Gelą, przyczem opisuje każdorazowo teren i fortyfikacje miejskie a potem dopiero przechodzi przebieg poszczególnych działań. Walki opisane dotyczą zarówno starć w otwartem polu, jak obrony i natarcia na obwarowane miasta i obwarowane obozy.

Praca Märkera, przynosząc tylko w szczegółach pewne uzupełnienie dotychczasowego stanu wiedzy, stanowi równocześnie dobre zebranie wiadomości o tych walkach.

KLEHMET, *Obst. — Tsingtau. Berlin, 1931, Bath. Str. [46, 3 mapy. — C. B. W. sygn. 120. 686/II.*

Książka poświęcona jest nie tylko opisowi przebiegu walk o kolonję niemiecką Kiauczau i jej port Czingtau, lecz także rozważaniom na temat niemieckiej polityki wobec Japonji, która — zdaniem autora — przez swoją błędność i posunięcia drażniące bez potrzeby Japonję, uniemożliwiła pozyskanie neutralności Japonji w wojnie światowej.

W pracy swej rozpatruje autor problem fortyfikacyj Czingtau od lądu i morza, zaopatrzenie twierdzy w artylerję, następnie opisuje obsadę i jej skład (około 4.000 ludzi), oraz przebieg operacji zarówno od strony broniącego jak jak i nacierającego Autor wskazuje, że twierdza ani fortifikacyjnie ani obsadą i jej uzbrojeniem nie była przygotowana do walki z takim przeciwnikiem jak Japończycy, jeżeli zaś trzymała się nieco dłużej, nad przewidywania i spowodowała poważne straty Japończyków (Niemcy: 189 zabitych i 700 rannych, a Japończycy rannych i zabitych oficerów 145 i żołnierzy 5.258), przypisać to należy i odporności wojska niemieckiego i powolności działań Japończyków, którzy na skutek błędnych informacyj swego wywiadu liczyli się z znacznie większą liczebnością załogi. Trzy mapy wyjaśniają teren i przebieg działań.

HEIMSOTH, *Lt. — Freikorps greift an. Militärpolitische Geschichte und Kritik der Angriffs-Unternehmen in Oberschlesien 1921. Mit einer Karte-Beilage und 6 Gefechtsskizzen. Berlin, 1931, Kampf - Verlag. Str. 89. — C. B. W. sygn. 120.477/II.*

Autor stara się przedewszystkiem wskazać, że nie oficjalne koła zorganizowały obronę niemieckiego Śląska i że nie oficjalnemu kierownictwu zawdzięcza się fakt przeciwnatarcia niemieckiego i jego sukces — lecz patrjotycznemu odruchowi młodzieży i byłych wojskowych, zorganizowanych w ochotnicze oddziały i samodzielnemu a pełnemu decyzji i poświęcenia naporowi tych żywiołów. W czterech rozdziałach przedstawia autor właściwy przebieg wypadków, a więc powstanie i organizowanie niemieckich oddziałów ochotniczych do walki o Śląsk w maju i czerwcu 1921, następnie natarcie na górę Św. Anny oraz przebieg tej walki aż do jej zwycięskiego zakończenia, a następnie dalsze walki między 21 maja a 4 czerwca, doprowadzające do wyparcia polskich oddziałów ku wschodowi w kierunku na Gliwice.

Autor podnosi zaciętość i bezwzględność prowadzonych działań po obu stronach, rozpatruje jednak problem ze stanowiska wojskowego wewnętrzno - politycznego, a więc wrogiego niemieckim rządom socjalistycznym.

ELMER ALEXANDER — *Napoleons Leibspion. Karl Ludwik Schulmeister. Berlin, 1931, Verlag. f. Kulturpolitik. Str. 276.* — *C. B. W. sygn. 120.720/II.*

Życiorys Schulmeistra budzi zainteresowanie przedewszystkiem historyka wojskowego, główna bowiem jego rola uwydatniła się w wojennych działaniach Napoleona, który pomoc jego nadzwyczaj cenił i hojnie wynagradzał. Schulmeister działał zarówno jako wywiadowca i jako kontrwywiadowca, działał zaś tak mistrzowsko, że mimo bardzo hazardownych posunięć był stale nieuchwytny, co więcej, że do dzisiaj mimo — dostępności wszystkich archiwów — pozostał zagadką. Podobno zaczął swą karjerę w r 1799 w czasie drugiej kampanji włoskiej, wyraźniej jednak występuje od czasu kampanji r. 1805, w której łącznie z Savarym wybija się na czoło pomocników Napoleona. Z jego nazwiskiem łączy się splot dziwnych posunięć gen. Macka, zakończonych kapitulacją Ulmu, jego nazwisko występuje stale podczas pierwszego pobytu Francuzów w Wiedniu; jego osobę spotyka się zarówno w kampanji r. 1806/7, jak w r. 1808 i 1809, jak wreszcie podczas operacyj w r. 1813/14. Pozycja jego, wyrosła przy Napoleonie, załamała się z upadkiem protektora zarówno politycznie jak materjalnie; zapomniany i pozostawiony ostatecznie w spokoju przez rządy burbońskie wycofał się do Strasburga, w którym dożył r. 1853 t. j. objęcia władzy przez Napoleona III.

Książka Elmera, oparta na gruntownem przestudjowaniu źródeł współczesnych, wnosi do poznania Schulmeistra szereg danych nowych, jakkolwiek i ona nie zdołała dotrzeć do szczegółów działania tego w wielkim stylu szpiega wojennego.

WAGNER RUDOLF — *Hinter den Kulissen des Grossen Hauptquartiers. Berlin, 1931, Schultz. Str. 239. — C. B. W. sygn. 120.689/II.*

Książka obejmuje następujące rozdziały: I. Wybuch wojny; II. Rozkaz do odwrotu w czasie bitwy nad Marną w 1914 roku; III. Powstrzymania niemieckiej floty i skrępowanie wojny łodzi podwodnych; IV. Przeszkodzenie rozgromienia Rosji; V. Skutki zatrzymania się na granicy Grecji (w r. 1915); VI. Hazard werduński i uderzenie austrjackie na Włochy; VII. Operacje w Rumunji i jesienna ofensywa włoska w r. 1917; VIII. Ofensywa w r. 1918 i powody ostatecznej klęski. W rozdziałach tych stara się autor przez specjalną interpretację źródeł wykazać, że głównym winowajcą klęski niemieckiej i czwórprzymierza był ces. Wilhelm II, który dla zupełnie prywatnych i dynastycznych celów uniemożliwiał wszelkie radykalniejsze, a rokujące powodzenie posunięcia.

Książka Wagnera, mało przekonywująca w przeprowadzeniu myśli przewodniej autora, wywołała w niemieckich kołach wojskowych wielkie oburzenie.

BELLAVITA EMILIO — *Adua. Genova, 1931, Rivista di Roma. Str. 615, 1 fot. 2 szkice. — C. B. W. sygn. 120.749/II.*

Dzieło Bellavity dotyczy nie tylko bitwy aduańskiej lecz całości posunięć kolonjalnych włoskich w Erytrei od r. 1869 — 1895, zakończonych operacją pod Aduą. Dzieło składa się z trzech części, z których pierwsza obejmuje polityczno-wojskowe posunięcia aż do r. 1895; druga część obszernie rozpatruje początki bitwy aduańskiej, jej przebieg i następstwa, przyczem, stwierdzając błędy dowództwa; podnosi wartość żołnierza włoskiego; a trzecia daje rzut oka na stosunki na tamtem terytorjum w latach 1897 — 1931.

PIERREFEU JEAN DE — *Nouveaux mensonges de Plutarque. 5-me éd. Paris, 1931, Les Éd. Rieder. Str. 276. — C. B. W. sygn. 120.577/I.*

Jedna z licznych prac znanego publicysty francuskiego, redaktora komunikatów wojennych francuskich z okresu wojny. Autor w szeregu luźnych artykułów rozwija swe poglądy na poszczególne momenty polityczno-wojskowe z okresu wojny światowej. W swej stałej dążności do rozwiewania „legend" i obalania wersyj oficjalnych autor stara się zrewidować i przewartościować poglądy urzędowe na różne drażliwe sprawy w rodzaju „Affaire Nivelle", jednak we właściwy wielu publicystom wojennym subjektywny sposób, nieoparty na dostatecznym materjale źródłowym, pomimo załączonych niektórych materjałów w charakterze „pièces justificatives". Nie mniej szkice te, dzięki wybitnemu talentowi publicystycznemu i bystrości autora, zawierają wiele ciekawych myśli i spostrzeżeń oraz przyczyniają się do dokładniejszego oświetlenia niektórych „wstydliwych zakątków historji". Stanowią też łatwą i interesującą lekturę.

CHANGARNIER, *gén. — Mémoires Publiées sous les auspices de M. Théodule de Fontenay-Changarnier d'après le manuscrit original avec introduction, raccords et notes de Henry d'Estre. <Campagnes d'Afrique 1830 — 1848>. Paris, 1930, Berger-Levrault. Str. XVIII, 328. — C. B. W. sygn. 120.315/II.*

Pamiętniki jednego z najwybitniejszych generałów z czasów Restauracji oraz Ludwika Filipa, obejmujące okres od 1823 r. po 1848, przyczem najobszerniej zostały uwzględnione kampanje afrykańskie. Autor pamiętników, legitymista z przekonań, pomimo swych wielkich zasług położonych przy podboju Algieru, musiał zakończyć ze względów politycznych swą świetną karjerą wojskową na roku 1848, nie biorąc udziału w wojnach Drugiego Cesarstwa. Dopiero jako 77-letni starzec zgłosił się jeszcze po raz ostatni do szeregów w r. 1871, aby być świadkiem kapitulacji Metzu. Pamiętniki te stanowią cenny materjał historyczny, gdyż były spisywane w formie notatek, mających służyć za podstawę do większego opracowania. Autor zresztą z biegiem czasu porzucił ten zamiar, ograniczając się do pozostawienia ich w postaci bezpośrednich wspomnień, które zostały obecnie wydane, aczkolwiek nie w pełnym komplecie ze względu na zgubienie paru zeszytów

MULLER, *cmdt. — Joffre et la Marne. Paris, 1931, Crès. Str. VII, 139, 5 nlb., 8 ilustr., 3 szkice. — C. B. W. sygn. 120.401/II.*

Nowy przyczynek do bitwy nad Marną, napisany bezpośrednio po wojnie przez oficera ze sztabu marsz. Joffre'a na podstawie osobistych wspomnień oraz notatek. Autor, stosując się do życzenia zmarłego marszałka nie wszczynania polemiki o jego osobie, nie publikował dotychczas swej pracy. Składa się ona z następujących rozdziałów: 1. Wstęp. 2. Idee. 3. Ludzie. 4. Fakty. (rozdział ten obejmuje rzut oka na koncetrację, przebieg bitwy granicznej i manewr poprzedzający Marnę, zilustrowane za pomocą szkiców). W dodatkach wreszcie przedstawiony jest niemiecki plan kampanji oraz jego wykonanie. W załączniku tablica przedstawiająca obustronny ordre de bataille wielkich jednostek. Tendencję książki ilustruje charakterystyczne motto, wyjęte z prywatnych rozmów Joffre'a: „Mogą mówić, co się podoba o bitwie nad Marną; nie zmieni się przez to ani wydanych rozkazów, ani faktów"... „Nie wiem kto ją wygrał, ale wiem dobrze, ktoby ją przegrał". W myśl tego założenia autor stara się na podstawie faktów i dokumentów wyjaśnić rolę marszałka w tej przełomowej bitwie i wykazać, że zgodnie z przysłowiem „Ducunt volentem fata, nolentem trahunt", decydującym czynnikiem zwycięstwa był jednak nie przypadek, któremu skłonni są przypisywać zwycięstwo przeciwnicy Joffre'a, lecz świadoma i opanowana wola Naczelnego Wodza.

KUTIAKOW J. — *Razgrom uralskoj biełoj kazaczjej armii. Moskwa, 1931, Gosudarstwiennoje Wojennoje Izdatielstwo. Str. 199 i 3 mapy.— C.B.W. sygn. 120.810/II.*

Autor książki w opisywanym przez siebie okresie, t. j. od października

1918 r. do kwietnia 1919 r., dowodził I brygadą 25 dywizji piechoty sowieckiej, działającą na froncie uralskim przeciwko kozakom, Czechom i wojskom samarskiego zgromadzenia narodowego. Praca składa się ze wstępu, napisanego przez W. Mielikowa, który pozatem redagował książkę, oraz 6 rozdziałów: I. Jesienna operacja uralska; II. Walka o inicjatywę; III. Upadek m. Uralska; IV. Zdobycie Ileckiego Gorodka; V. Zimowe działania pod Żbiszczenskiem; VI. Działania kawalerji i piechoty w zimowych warunkach prowadzenia walki.

W załącznikach podane jest 17 dokumentów, przeważnie rozkazów operacyjnych.

ALEKSIEJEW S. (*redaktor*) — *Dienikin - Judienicz - Wrangel. Moskwa-Leningrad, 1927, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Str. 504. — C. B. W. sygn. 113.898/II.*

Praca składa się z szeregu fragmentów z pamiętników rosyjskich białych działaczy, dotyczących wojny domowej na frontach południowym i północno-zachodnim. Poprzedza książkę przedmowa Mieszczeriakowa, poczem następują wspomnienia.

I gen. A. Dienikin — Dyktatura narodowa i jej polityka; II. gen. S. Łukomskij—Dienikin i Entente'a; III. D. Skobcow—Dramat Kubani; IV. N. Sztif—Dienikinowcy i pogromy żydowskie; V. N. Wosonowicz — „Zieloni" na wybrzeżu czarnomorskiem; VI. K. Gierasimienko — Machno; VII W. Gorn — Wojna domowa w północno-zachodniej Rosji; VIII. A. Walentinow — Epopeja krymska; IX. W. Obolenskij — Krym za czasów Wrangla; X. G. Rakowskij — Koniec białych.

Jako załączniki podane są chronologja wypadków wojny domowej i wykaz osób z krótką wiadomością o każdej z nich.

GOŁUBIEW A. — *Wrangielewskije diesanty na Kubani. Awgust — sientiabr 1920 goda. Moskwa-Leningrad. 1929. Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdiel Wojennoj Literatury. Str. 166 i 2 nlb. — C. B. W. sygn. 113.858/II.*

Jest to wojskowo-historyczne studjum desantów oddziałów wranglowskich na Kubani. Praca stara się dać możliwie dokładny obraz działań stron obu bez specjalnego zagłębiania się w szczegóły taktyczne, wyjaśniając, dlaczego kozacy kubańscy, stanowiący główne oparcie Dienikina w r. 1918 i 1919, nie stali się niem w r. 1920 dla Wrangla. Sporo miejsca poświęcone zostało zobrazowaniu roli, jaką odegrała ta operacja w całym przebiegu kampanji krymskiej 1920 r.

Książka składa się z przedmowy i 13 rozdziałów: I. Ogólny charakter, cele i zadania desantów dla Wrangla; II. Kubań i jej stan polityczny latem 1920 r.; III. Stan obrony Kubani latem 1920 r; IV. Przygotowania na Krymie do desanta; V. Wyładowanie i początkowe sukcesy grupy gen. Ułagaja; VI. Działania wojenne 21—23 sierpnia. Kryzys operacji; VII. Wyładowanie i likwidacja desantu w rejonie Noworosijska; VIII. Działania wojenne na odcinku głównych sił od 24 do 30 sierpnia; IX. Desant na półwyspie Tamańskim i jego likwidacja; X. Odwrót i ewakuacja grupy gen. Ułagaja; XI. Desanty i ruch biało-zielony; XII. Desanty i ludność; XIII. Ogólne wnioski.

W załącznikach podane jest O. de B. 9 sowieckiej armji na 1. IX 1920 r. i tekst konwencji, zawartej przez Wrangla z atamanami i rządami Donu, Kubani, Tereku i Astrachani.

BACON H. R. *Sir, amir. — Lord Fisher, amiral de la flotte. Traduit de l'anglais par A. Thomazi. <Collection de mémoires, études et documents pour servir à l'histoire de la guerre mondiale>. Paris, 1931, Payot. Str. 506. — C. B. W. sygn. 120.690/II.*

Życiorys wielkiego marynarza angielskiego, twórcy pancerników walczących na daleką odległość, reorganizatora floty brytyjskiej w przededniu niemal wojny

światowej, której wybuch przewidywał wbrew opinji swego narodu. Ten niezwykły dar przewidywania zarówno w rzeczach tyczących się marynarki, jak i polityki, szczególnie podkreśla autor biografji, bardzo ciekawej dla marynarzy, a także i dla historyków działań morskich w początku wojny światowej, bowiem w 1915 r. Fisher zgłasza prośbę o dymisję i usuwa się od współudziału w kierownictwie flotą brytyjską.

MOREAU LAURENT — *A bord du cuirassé „Gaulois". (Dardanelles — Salonique 1915 — 1916). Avec 28 photographies de l'auteur. (Collection de mémoires pour servir à l'histoire de la guerre mondiale). Paris, 1930, Payot. Str, 175, 8 tabl. z ilustr. — C. B. W. sygn. 120.713/II.*

Dziennik oficera marynarki francuskiej, obejmujący okres od 1. lutego 1915 do 9 stycznia 1916, składający się z dwóch części: 1) Walki w Dardanelach, 2) Lemnos i Saloniki. Autor opisuje z dnia na dzień swój udział w walkach eskadry czterech pancerników francuskich w r. 1915, z której pozostał obecnie tylko jeden okręt, reszta zginęła już to w opisywanych walkach, już to w późniejszym okresie wojny. Wspomnienia, pisane żywo, przynoszą dużo interesujących szczegółów do ciężkich bojów, jakie wypadło toczyć flocie koalicyjnej przy forsowaniu cieśnin dardanelskich.

FABRY JEAN, *lieut. col. — Joffre et son destin. La Marne - Verdun - La Somme - L'Amérique. 2 éd. Paris, 1931, Charles Lavauzelle. Str. 371, 1 nlb., 2 portr. — C. B. W. sygn. 120.638/II.*

Pośmiertna apologja zmarłego marszałka, pióra oddanego mu oficera z jego bezpośredniego otoczenia Autor w pierwszej części swej pracy kreśli dzieje usunięcia Joffre'a od naczelnego dowództwa „w przededniu zwycięstwa". W następnych daje rzut oka na jego działalność wojskową i walkę z przeciwnikami politycznymi, akcję w Stanach Zjednoczonych oraz stosunek jego w końcowym okresie wojny do Focha i Clemenceau. Praca ta, pisana na podstawie osobistych wspomień uzupełnionych dokumentami, zawiera dużo interesujących szczegółów biograficznych, utrzymana jest w tonie gorącej apoteozy zmarłego wodza. Nie ma ona, jak zaznacza sam autor, charakteru historji wojny ani życiorysu Joffre'a, należąc raczej do literatury historyczno-polemicznej, graniczącej z publicystyką, uwzględnia też w pierwszym rzędzie tło polityczne wypadków, rzucając sporo światła na zakulisowe stosunki i intrygi. Twierdzi też autor, że gdyby nie przegrana Joffre'a w walce nie z wrogiem zewnętrznym, lecz z parlamentem francuskim, Francja uniknęłaby zapewne ciężkich prób roku 1917 i 1918. Przeznaczeniem Joffre'a było, jego zdaniem, stale służyć tylko Ojczyźnie i „zasiewać ziarna, z których plony mieli zebrać inni".

PLUNKETT BARTON DUNBAR, *Sir — Bernadotte. (1763 — 1844). Traduit par Georges Roth. Paris, 1931, Payot. Str. 383. — C. B. W. sygn. 120.406/II.*

Tłumaczenie francuskie z 2-go wydania angielskiego życiorysu marszałka Bernadotte'a, późniejszego króla szwedzkiego. Autor wychodząc z założenia, że poprzedzająca go literatura historyczna o tym wybitnym przeciwniku Napoleona skłonna była do wielkiej przesady w kierunku już to uznania już to potępienia, starał się na podstawie bogatego materjału źródłowego, (z pominięciem zresztą źródeł szwedzkich dla nieznajomości języka) zrewidować dotychczasowe poglądy i stworzył obszerną i wartościową pracę z dążnością do możliwego objektywizmu. Dochodzi on do wniosku, że antagonizm pomiędzy Napoleonem a Bernadottem miał swe źródło nie tyle w osobistej niechęci czy nienawiści, ile w odmiennych poglądach i planach politycznych. W chwili zamachu stanu 18 brumaire'a Bernadotte staje w obronie konstytucji, w okresie Konsulatu przeciwstawia się dążeniom Napoleona do władzy cesarskiej, wreszcie jako następca tronu szwedzkiego staje,

na stanowisku obrony interesów swej przybranej ojczyzny, nadaremnie usiłując zabezpieczyć je w drodze pokojowego porozumienia. Praca ta zamyka sobą cykl czterech monografij poświęconych Bernadotte'owi przez tegoż autora i stanowi ostatnie słowo jego długoletnich studjów. Obejmuje 6 części: 1) „Ancien Régime" i „Rewolucja" (1763 — 1794) (autor kreśli tu początki karjery Bernadotte'a, awansującego w latach 1792 - 1794 z porucznika na generała). 2) „Dyrektorjat (1795—1797)", (gdy następuje pierwsze zetknięcie się i pierwsze starcie z Bonapartem). 3) „Konsulat (1800 — 1804)", (okres, w którym Bernadotte uzyskuje godność marszałka Francji). 4) „Cesarstwo (1804 — 1810)", udział Bernadotte'a w wielkich kampanjach Napoleona 1895 — 1809 r.). 5) „Następca tronu szwedzkiego (1810—1818)", (okres, w którym dawny marszałek francuski znajduje się w obozie wrogów Napoleona i Francji, walcząc pod Lipskiem w szeregach Koalicji). 6) „Król Szwecji i Norwegji (1818 — 1844)", (ostatni rozdział życia Bernadotte'a, w którym udaje mu się ustalić swój tron, jedyny, który się ostał z utworzonych w czasie burzy dziejowej Napoleońskiej). W dodatkach załącza autor m. in stan służby swego bohatera.

EJCHE G. — *Taktiezeskije pouczenija grażdanskoj wojny. Issledowanije taktiki Krasnoj Armii w borbie protiw Kołczaka i na Dalniem Wostokie. Moskwa, 1931. Gosudarstwiennoje Wojennoje Izdatielstwo. Str. 189. — C. B. W. sygn 120.386/II,*

Książka jest studjum o taktyce rosyjskiej wojny domowej na froncie wschodnim, napisanem na podstawie archiwum operacyjnego 5 armji sowieckiej oraz osobistych doświadczeń autora, uczestnika tej kampanji. Stanowi ona pierwszą próbę podsumowania charakterystycznych właściwości taktyki rosyjskiej wojny domowej. Składa się z następujących rozdziałów: I. Krótkie wiadomości o siłach i środkach przeciwników; II. Marsz-manewr 1) Ogólne warunki wykonania marszu-manewru, 2) Marsz ofensywny, 3) Pościg, 4) Marsz oskrzydlający, 5) Marsz odwrotowy, 6) Ubezpieczenie marszu, 7) Ogólna charakterystyka wykonania marszu-manewru i wnioski dotyczące teorji zagadnienia; III. Walka; 1) Walka w natarciu 2) Walka w obronie, 3) Walka spotkaniowa, 4) Wnioski dotyczące teorji zagadnienia; IV. Odpoczynek; V. Czynnik moralny w wojnie domowej. W załącznikach podane są 4 dokumenty w postaci rozkazów operacyjnych 5 armji oraz 26 i 27 dywizyj.

SWIECZIN A. — *Iskusstwo woždienija polka po opytu wojny 1914 — 18 g.g Tom. I. Moskwa - Leningrad, 1930. Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 216 z 7 szkicami. — C. B. W. sygn. 114.631/II.*

Autor, znany pisarz wojskowy i profesor sowieckiej Akademji Wojskowej, w okresie od sierpnia 1915 r. do lutego 1917 r. dowodził 6 pułkiem strzelców finlandzkich. W książce przedstawia działalność swoją, jako dowódcy pułku, dając szereg ciekawych szczegółów głównie z zakresu życia pułku w tym okresie wojny światowej. Praca oparta jest na wspomnieniach osobistych autora, dziennikach 2-ch jego towarzyszy broni (podoficera Sztukaturowa i chorążego Triandafiłłowa) oraz na materjale archiwalnym. Składa się ona z 10 rozdziałów: I. Zamiast przedmowy; II. Włościanie i obszarnicy; III. Oficerowie; IV. Gospodarka pułkowa; V. Dowództwo; VI. Pierwsza walka; VII. Pod Wilnem; VIII. Odwrót; IX. Historja jednego styku; X. Niefortunne zluzowanie.

OSKIN D. — *Zapiski wojenkoma. Moskwa, 1931, „Federacija". Str. 277 i 3 nlb.*

Jest to pamiętnik tulskiego gubernjalnego komisarza wojskowego, opisujący okres tworzenia się czerwonej armji i wojny domowej w 1918 — 1919 r. Praca zawiera szereg ciekawych szczegółów, rysujących barwnie trudności organizacyjne i życie wewnętrzne czerwonej armji oraz tworzenie się i warunki pracy dowództw. Składa się z następujących rozdziałów: I. Tworzenie się czerwonej armji; II. Nowy

gubernjalny komitet wojskowy; III. Oddział zasłony; IV. W Moskwie; V. Tworzenie komórek komunistycznych; VI. Konflikt z Paniuszkinem; VII. Komisarze; VIII. Powstanie „kułackie"; IX. Entuzjazm organizacyjny; X. Na stopie wojennej; XI. Mieńszewicki wypad; XII. Dzień komisarza wojskowego; XIII. Tułaj ako rejon umocniony; X V. Zagon Mamontowa; XV. Nowa rada wojenna; XVI. Czapki Budiennego; XVII. Dalsze formacje; XVIII. List Lenina; XIX. Formowanie brygad; XX. Pułk im. czerwonej Tuły; XXI. Zwycięstwa czerwonej armji; XXII. Na front.

MAUGUIN GEORGES, *ancien officier. — Le Maréchal Ney et le Maréchal Blücher à Nancy en 1814. Préf. du gén. Balfourier, ancien commandant du 20e corps d'armée. Avec 4 portraits hors texte et une reproduction de la carte de Cassini. Paris, 1930, Berger - Levrault. Str. XI, 86, 1 nlb., 4 portr., 1 mapa. — C. B. W. sygn. 120.644/II.*

Źródłowe studjum historyczno-wojskowe, oparte na materjałach archiwalnych (Ministerjum Wojny i Spraw Zagranicznych, korespondencji marszałka Ney'a i t. p.), poświęcone smutnej karcie francuskich dziejów wojskowych – upadkowi Nancy w początkach 1814 r. Autor, nie ograniczając się wyłącznie do operacyjnej strony tego momentu stara się oświetlić jedną z głównych przyczyn klęski 1814r., którą widzi w zaniedbaniu podjęcia i zorganizowania w swoim czasie narodowej wojny partyzanckiej na tyłach nieprzyjacielskich. Późuiejsze usiłowania Napoleona podjęcia akcji w tym kierunku, były już spóźnione. Autor trzyma się systemu cytowania licznych wyciągów ze źródeł, celem tem żywszego przedstawienia ogólnego tła dziejowego, wyrażającego się, jak pisze przedmówca, gen. Balfourier, w „zmęczeniu, zniechęceniu i zobojętnieniu naczelnych dowódców, oszołomieniu zaskoczonej ludności, braku przewidywania i doświadczenia władz publicznych, przyzwyczajonych tylko do posłuchu"... Studjum to składa się po za przedmową i wstępem, z trzech rozdziałów 1) Ogólny rzut oka na sytuację na zachodzie, w szczególności zaś w Nancy w r. 1814; 2) Marszałek Ney w Nancy (10-14 stycznia); 3) Marszałek Blücher w Nancy (14 - 20 stycznia) i zakończenia, w którem autor precyzuje swoje wnioski. Praca ta była przygotowana już w r 1914, w przewidywaniu nowej inwazji; ukończona i wydana dopiero teraz. Książkę uzupełniają portrety czterech marszałków: Neya, Victora, Marmonta i Blüchera oraz reprodukcja ówczesnej mapy okolic Nancy.

GOŁOWIN N., *generał — Suworow i jego „Nauka pobieżdat". Paryż, 1931, „Wozrożdienje". Str. 132. C. B. W. sygn. 114.821/II.*

25 XI 1930 r. minęło 200 lat od urodzenia się feldmarszałka Suworowa. Rocznica ta spowodowała ukazanie się wśród rosyjskiej emigracji wojskowej szeregu prac, poświęconych Suworowowi, do których liczby należy książka znanego rosyjskiego pisarza wojskowego gen. Gołowina, b. profesora Akademji Sztabu Generalnego. Składa się ona z 4 szkiców: I. Życie Suworowa; II. Zasada Suworowa: „każdy żołnierz powinien rozumieć swoje działanie"; III. Pouczenie Suworowa: „Orjentacja, szybkość i napór". IV. Pouczenie Suworowa: „Wychowanie wojskowe". Jako załączniki podane są. 1 „Nauka zwyciężania" i 2 Rozkazy i instrukcje Suworowa, dotyczące wyszkolenia armji austrjackiej w 1799 r.

KAKURIN N. — *Operacii na otdalonnych swojeobraznych teatrach. Pustyni. Moskwa - Leningrad, 1930, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo Otdiel Wojennoj Litieratury. Str. 199, 1 nlb. — C. B. W. sygn. 114.680/II.*

Praca Kakurina, profesora sowieckiej Akademji Wojskowej, poświęcona jest zagadnieniu walki 2 regularnych armij na pustyni. We wstępie autor zaznacza, że wojna światowa i późniejsze walki n. p. Francuzów i Hiszpanów w Marokko, Anglików w Waziristanie i t. p. wykazały zaniknięcie dawnego pojęcia o pustyni jako terenie nie nadającym się do prowadzenia działań wojennych. Książka składa się ze wstępu i rozdziałów: I. Ogólna charakterystyka oddalonych, swoistych tea-

trów działań wojennych i operacyj na nich; II. Charakterystyka pustyni jako terenu działań. Rola techniki i środków transportowych; III. Poszczególne rodzaje wojska w pustyniach przed i po motoryzacji transportów; IV Ogólny charakter operacyj w pustyniach; o działaniach zaczepnych; V. Rozwinięcie operacyjne i manewrowanie. VI. Obrona i odwrót w pustyni; VII. Praca kierownictwa i służb przy przygotowywaniu działań w pustyniach; VIII. Wnioski.

MELOT HENRI, *lieut. col. — La mission du général Pau aux Balkans et en Russie tzariste. 9 février — 11 avril 1915. <Collection de mémoires, études et documents pour servir à l' histoire de la guerre mondiale>. Avec 12 croquis et 18 photogr. Paris, 1931, Payot. Str. 197, 1 nlb. — C. B. W. sygn. 120.798/II.*

Autor był oficerem ordynansowym gen. Pau podczas jego misji do krajów bałkańskich i Rosji zimą i wczesną wiosną 1915 r. i dał jej skrupulatny opis. Oficjalnym celem podróży gen. Pau było udekorowanie osobiste orderami francuskiemi żołnierzy sprzymierzonych armij serbskiej i rosyjskiej, pozatem miano zbadać sytuację wojskową i polityczną sprzymierzeńców, ich żądania, oraz dostarczyć pewnych wiadomości o nastrojach wśród neutralnych państw bałkańskich: Grecji, zajmującej wtedy dość zagadkowe stanowisko, Bułgarji, nastrojonej mało przychylnie dla koalicji, Rumunji, rozdzieranej wewnętrznemi zatargami, i ocenić ich wartość, jako ewentualnych sprzymierzeńców lub wrogów. Ze szczególnym respektem odnosi się autor do Rosji carskiej, którą uważa za sojusznika wiernego i szlachetnego. Książka przynosi wiele ciekawego materjału do charakterystyki ważniejszych wydarzeń i osób z tego okresu wojny światowej.

BORDENAUX E. - P., *gén. — La Suisse et son armée dans guerre mondiale <1914 — 1919>. <Collection de mémoires, etudes et documents pour servir à l'histoire de la guerre mondiale>. Paris, 1931, Payot, Str. 195. — C. B. W. sygn. 120.799/II.*

Położenie Szwajcarji podczas wojny światowej nie było bynajmniej łatwe. Otoczona zewsząd państwami walczącemi, wewnątrz szarpana zatargami politycznemi na tle sympatyj ludności do koalicji lub mocarstw centralnych, podminowana agitacją socjalistyczną i komunistyczną, dążącą do wywołania rewolucji, potrafiła wybrnąć zwycięsko z tych trudności, utrzymać neutralność i uśmierzyć wewnętrzne niepokoje i zamieszki. Dużą rolę odegrała w tym czasie i milicyjna armja szwajcarska, którą niepewna sytuacja, szczególniej od strony Niemiec, utrzymywała w stanie ciągłego pogotowia. Autor daje szczegółowy obraz położenia Szwajcarji podczas wojny światowej, nie szczędząc wielu wyjaśnień co do historycznego rozwoju instytucyj szwajcarskich mało znanych w Europie.

ROLIN CH. — *La bataille qui sauva Nancy. Champenoux 24 août — 12 septembre 1914 Nancy - Paris - Strasbourg. Str. IX., 3 nlb., 63, 5 nlb. — C. B. W. sygn. 120.644/II.*

Autor, proboszcz parafji Champenoux i uczestnik wielkiej wojny, odznaczony krzyżem Legji Honorowej, opisuje przeżycia Lotaryngji podczas wielkiego natarcia niemieckiego na linję twierdz Nancy-Epinal, które miało doprowadzić do oskrzydlenia armji francuskiej od południo-wschodu. Zajmują go szczególnie walki pod Nancy, których osią stała się wieś Champenoux. Tu ostatecznie załamało się niemieckie natarcie. Prócz źródeł archiwalnych wyzyskał autor także wspomnienia uczestników walk i mieszkańców miejscowości, w których się one toczyły. Dał żywy i zajmujący obraz walk w Nancy, podkreślając rolę, jaką odegrały twierdze w pokrzyżowaniu planów niemieckich. Książka ozdobiona jest kilku ilustracjami.

CASTELLI DE, *gén.—Cinq journées au 8-e corps. 1914. Souvenirs de guerre. Avec cinq croquis hors texte. Paris, 1930, Berger-Levrault. Str. VI. 123.— C. B. W. sygn. 120.539/I.*

Przystępne i popularne studjum o działaniach korpusu 8 w Lotaryngji od połowy sierpnia do początku października 1914 r., przeznaczone dla szerszej publiczności. Autor poświęcił już temu zagadnieniu obszerniejszą pracę (Le 8-e corps en Lorraine. Paris, 1925, Berger-Levrault. Str. XIV, 1 nlb, 306, 1 nlb. — C.B.W. sygn. 110 017/II), a w obecnym szkicu omawia tylko ważniejsze walki, chcąc zwrócić uwagę na ten bardzo ciekawy, a mało znany i niesłusznie jego zdaniem puszczony w niepamięć okres wojny światowej.

JANET P., *chef, d'esc. — Un régiment de seconde ligne dans une bataille défensive en 1918 Le 173-e régiment à la bataille du Matz (9 — 14 juin 1918). Paris, 1930, Lavauzelle. Str. 299, 4 mapy. — C. B. W. sygn. 120.424/II.*

Praca zawiera dzieje jednego pułku piechoty podczas walk nad rzeczką Matz, które zakończyły się powstrzymaniem ofensywy niemieckiej. Autor wykorzystał materjał archiwalny, który dobrze znał, pracując w francuskiem Wojskowem Biurze Historycznem, pozatem zużytkował wspomnienia uczestników walk. W rezultacie dał szczegółowy obraz walki małych jednostek piechoty przy końcu wojny światowej, podkreślając wielkie znaczenie ognia i malejącą coraz bardziej przez całą wojnę rolę białej broni, bagnetu i starcia wręcz.

PERSHING J. JOHN, *gén. — Mes souvenirs de la guerre. Traduction du col. Ch. Jacob. T. I. Str. 6 nlb., III, 1 nlb., 424, 24 ilustr. i mapy. T. II. Str. 5 nlb., 394, 43 ilustr. i mapy. — C. B. W. sygn. 120.667/II.*

Wspomnienia naczelnego wodza wojska amerykańskiego na froncie zachodnim są zarazem historją organizacji i działań tego wojska. Prosto i bezstronnie przedstawia wysiłek amerykański podczas wojny, sytuację wojenną państw sprzymierzonych i pomoc udzieloną przez nie przy zaopatrzeniu i wyszkoleniu wojska amerykańskiego, udział tegoż wojska w walkach. Nie stara się przypisywać Amerykanom decydującej roli w wojnie ani też pomniejszać ich zasług i ofiar. Książka zawiera wiele materjału ciekawego do wyświetlenia końcowego okresu wojny światowej, biorąc pod uwagę stanowisko autora, niezwiązanego szczególnie z żadnem z państw koalicji. Skorowidz nazwisk, dołączony do drugiego tomu, ułatwia korzystanie z tego dzieła.

SUSŁOW P. — *Politiczeskoje obiespieczenije sowietsko- polskoj kampanii 1920 goda. Moskwa - Leningrad, 1930, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo. Otdieł Wojennoj Litieratury. Str. 174. — C. B. W. sygn. 38.058/II.*

Praca Susłowa daje obraz sowieckiej działalności agitacyjno-politycznej podczas kampanji 1920 r. na polskim froncie. Na podstawie istniejącej, ułamkowej zresztą, literatury zagadnienia, ówczesnej prasy i materjału archiwalnego, autor daje ocenę działalności organów politycznych zachodniego i południowo-zachodniego frontów rosyjskich w okresie ofensywy na Warszawę i odwrotu.

Książka składa się z następujących rozdziałów: I. Sytuacja polityczna w przeddzień kampanji. Przyczyny i charakter wojny; II. Polityczne przygotowania kampanji w republikach sowieckich. Stosunek sił zbrojnych na froncie; III. Praca polityczna w szeregach czerwonej armji: 1. Stan pracy politycznej w czerwonej armii w początkach kampanji, 2. Praca politycznych organów frontu południowo-zachodniego w początkach kampanji, 3. Polityczna strona ofensywy lipcowej, 4. Praca polityczna w okresie operacji warszawskiej i naszego odwrotu, 5. Polska agitacja w naszych szeregach i przeciwdziałanie jej; IV. Agitacja w wojsku polskiem; V. Praca wśród ludności: 1. Stan strefy przygotowanej w początkach

wojny, 2. Praca organów politycznych frontu zachodniego. Sowietyzacja Białorusi. 3. Praca organów politycznych frontu południowo-zachodniego, 4. Z doświadczeń sowietyzacji Polski i Zachodniej Ukrainy; VI. Wnioski.

W załącznikach podany jest szereg rozkazów i odezw oraz wykazów materjałów, z których autor korzystał.

TÉRESTCHENKÖ SERGE, *lieut.* (*Nowik Dmitr.*) — *La guerre navale russo-japonaise. Traduit du russe par le Capt. de Frégate H. Belle Deforges. Avec 34 croquis et 39 illustr.* <*Bibliothèque historique*>. *Paris, 1931, Payot. Str. 520.* — *C. B. W. sygn. 120.664/II.*

Książka opiera się na wydawnictwach urzędowych rosyjskich i japońskich oraz na wspomnieniach uczestników wojny przeważnie Rosjan. Jest zwięzłem i treściwem, ale dokładnem, przedstawieniem dziejów wojny rosyjsko-japońskiej na morzu. Skłoniła autora do napisania tego studjum przypadająca właśnie teraz 25-letnia rocznica tej wojny. Starał się przedstawić możliwie bezstronnie przebieg działań i poddać analizie klęskę rosyjską, tłumiąc w sobie uczucie patrjotycznego bólu. Na wstępie naszkicował położenie polityczne na Dalekim Wschodzie, a potem omówił samą wojnę morską. Z jej przebiegu wyciąga wniosek, że nie wniosła ona nic nowego do sztuki wojennej morskiej, której reguły są już oddawna ustalone.

KIRIUCHIN. N. — *Iz dniewnika komandira. 1920 god. Moskwa - Leningrad, 1930, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo, Otdiel Wojennoj Literatury. Str. 88.* — *C. B. W. sygn. 38.058/II.*

Autor odbył, jako dowódca kompanji a później bataljonu 214 pułku piechoty sowieckiej, wchodzącego w skład 24 Samaro-Uljanowskiej Żelaznej Dywizji, kampanję polską w 1920 r. Pamiętnik jego przedstawia ciekawy materjał do zobrazowania życia wewnętrznego oddziałów sowieckich w czasie tej kampanji. Składa się on z następujących rozdziałów:

I. Tyfusowe dni; II. Zachodni front. Pierwsze walki; III. Marsz na Mozyrz; IV. Wkładamy łapcie; V. Rana. Znów w swoim pułku; VI. Odwrót; VII. Przebić się za wszelką cenę.

DELVAUX F., *mjr.* — *Le siège de la citadelle d'Anvers en 1832 par l'armée française du Nord du maréchal comte Gérard. Avec 7 planches hors texte et 49 figures dans le texte. Paris, 1931, Berger - Levrault. Str. VIII, 239, 6 załączn.* — *C. B. W. sygn. 120.800/II.*

Studjum to powstało z powodu stuletniej rocznicy niepodległości Belgji. Nie jest też oblężenie Antwerpji pozbawione znaczenia z wojskowego punktu widzenia. Przypomina ono bardzo pod wielu względami okresy walki pozycyjnej na ustalonych frontach podczas wojny światowej. Pracę swą zaczyna autor od historji twierdzy, następnie omawia oblężenie dwóch podobnych fortec, Turynu i Pampeluny, budowanych przez tegoż inżyniera włoskiego, Paciotto da Urbino. Później podaje stan liczebny i zaopatrzenie obu stron walczących: holenderskiej załogi i francusko-belgijskiej armji oblegającej, wreszcie kreśli obraz dokładnego przebiegu oblężenia, zakończonego zdobyciem twierdzy.

DUPONT MARCÈL — *Sabre au poing! Dix combats de cavalerie. Avec trois croquis hors texte. Préf. du gén. Weygand. Paris, 1931, Berger - Levrault. Str. VI, 196, 2 nlb., 4 szkice* — *C. B. W. sygn. 120.654/II.*

Kilka pięknych epizodów z dziejów kawalerji francuskiej, która, jak wiadomo, miała stosunkowo mało sposobności do popisu w wielkiej wojnie, zwłaszcza na froncie zachodnim. Stąd większość opisanych brawurowych szarż lub podjazdów

miała miejsce w r. 1914 jeszcze w okresie wojny ruchowej. Autor, mając na celu gloryfikację bohaterstwa kawalerzystów francuskich, utrzymuje swą opowieść w tonie cokolwiek panegirycznym, niemniej sama treść przytoczonych epizodów mówi za siebie. Jednym z najciekawszych jest opis działań pułku jazdy francuskiej w składzie korpusu Allenby'ego na froncie azjatyckim, uwieńczonych niesłychanie brawurowem zdobyciem obwarowanego miasta przez pluton wysłany na rekonesans, pociągający za sobą swój szwadron, a następnie i cały pułk.

CONSTANTIN - WEYER MAURICE — *La vie du général Yusuf (Vies des hommes illustres. Nr. 54). 16 éd. Paris, 1930, Gallimard. Str. 234, 3 ilustr. — C. B. W. sygn. 120 501/I.*

Ciekawy życiorys jednego z bohaterów podboju Algieru przez Francuzów, utrzymany w stylu literackim. Autor, opierając się na istniejącej literaturze przedmiotu oraz ustnej tradycji rodzinnej, kreśli koleje żywota swego bohatera, porwanego dzieckiem przez korsarzy berberyjskich, wychowanego na Mameluka, później, po różnych niezwykłych przygodach, generała w służbie francuskiej, okrywającego się chwałą w walkach afrykańskich, zwłaszcza w wojnie z Abd-el-Kaderem, na czele spahisów, konnicy tubylczej walczącej po stronie francuskiej. Biografja składa się z 12 rozdziałów, obejmujących wspomnienia dzieciństwa, przygody na Wschodzie, walki w Algierze, wśród których wyróżnia się wzięcie Bône, zdobycie „smali" Abd-el-Kadera i bitwa pod Isly, udział w kampanji krymskiej, wreszcie małżeństwo Yusufa z Adelajdą Weyer i końcowe lata jego życia po za Algierem. Książka ozdobiona portretem generała oraz reprodukcjami obrazów Horacego Verneta stanowi bardzo interesującą lekturę.

DELMAS J., cmdt. — *Mes hommes au feu. Avec la division de fer: à Morhange, sur l'Yser, en Artois 1914 — 1915. <Collection de mémoires, études et documents pour servir à l'histoire de la guerre mondiale>. Avec 3 croquis et 16 photogr. Paris, 1931, Payot. Str. 238. — C. B. W. sygn. 120.602/II.*

Nie jest to wcale studjum taktyczne, ani historyczne. Autor wydał swój dziennik, zawierający wrażenia z bojów 79 p. p, w którym wtedy służył. W chwili wybuchu wojny był porucznikiem, następnie został kapitanem, największą jednostką, jaką dowodził podczas wojny światowej, był bataljon. Wspomnienia jego zatem przedstawiają nam dzieje małych jednostek piechoty w minionej wojnie. Tyczą się one bojów toczonych w sierpniu 1914 r. w Lotaryngji, noszących charakter wojny ruchowej, walki pozycyjnej zimą 1914/15 r. w Belgji, oraz bitwy pod Arras w maju i czerwcu 1915 r. Książka odznacza się dużą bezpośredniością i świeżością.

CHANTERAC BERTRAND DE, *archiviste-paléographe.— Odet de Foix, vicomte de Lautrec, maréchal de France. (1483 — 1528). Paris, 1930, Margraff. Str. 127, 8 ilustr. — C. B. W. sygn. 120.417/II.*

Źródłowa biografja jednego z wodzów francuskich XVI w., pochodzącego ze znanej arystokratycznej i rycerskiej rodziny francuskiej, z której wyszedł również słynny bohater wojen francusko-włoskich, Gaston de Foix, poległy pod Rawenną. Odet de Foix nie pozyskał tak rozgłośnej sławy, skutkiem niefortunnego wyniku swych wypraw zakończonych niepowodzeniem. Spotkał się też z surowym sądem, zarówno współczesnych, jak i późniejszych historyków, odmawiających mu przeważnie zdolności militarnych. Autor życiorysu, opierając się na gruntownem przestudjowaniu literatury oraz źródeł archiwalnych zarówno francuskich jak i znacznie bogatszych włoskich zajmuje odmienne stanowisko; dochodzi on do wniosku, że porażki jego bohatera wynikały raczej z warunków zewnętrznych, w pierwszym rzędzie niekarności wojska, pozbawionego regularnych środków utrzymania, niż

z braku talentów wojskowych wodza. Widzi w nim mężnego i surowego żołnierza, dowódcę sprawiedliwego i dbałego o swoich podwładnych, stąd, pomimo surowości, popularnego w wojsku natomiast źle widzianego u dworu ze względu na dumę i nieprzystępność. Zdaniem autora był on w znacznej mierze typem wodza nowożytnego, nieco zbyt ostrożnego, skłonnego do uczonych manewrów i unikania bitwy decydującej. Zresztą autor, uczony archiwista i bibljotekarz, nie daje analizy działań swego bohatera z punktu widzenia ściśle wojskowego. Monografja składa się z 6-ciu rozdziałów, z których I-szy traktuje o pochodzeniu i młodości Lautreca: następne omawiają jego udział w wojnach włoskich oraz rządy w Medjolanie. Rozdział końcowy poświęcony jest ogólnej charakterystyce bohatera. Uzupełniają pracę indeks osób oraz liczne odsyłacze w tekście. Książka wydana starannie, ozdobiona dobremi reprodukcjami.

KOELTZ, *cmdt. — L'ofensive allemande de 1918. Les conditions politiques et militaires. Publications de la Société de l'Histoire de la Guerre. Troisième série>. Paris, 1930, Costes. Str. 79. — C. B. W. sygn. 120.643/II.*

Książka rozpada się na dwa działy: polityczny i wojskowy. Omówiona jest sytuacja wewnętrzna Niemiec, cele wojny, jakie postawiło sobie niemieckie dowództwo, i polityczne motywy ofensywy 1918 r. Następnie poddał autor analizie położenie Niemiec pod względem wojskowym, poruszył sprawę wyczerpujących się już zasobów ludzkich, braków w technicznem wyposażeniu wojska, a także i pewnego osłabienia ducha zaczepnego i wiary w zwycięstwo żołnierza niemieckiego. Studjum to powstało w związku z bardzo żywo dyskutowaną w Niemczech kwestją, czy wojsko niemieckie ustąpiło z frontu wskutek naporu aljantów. czy też z powodu rozkładu stosunków politycznych wewnątrz Rzeszy (t. zw. cios w plecy) Stara się on dać objektywny i bezstronny obraz sytuacji wojskowo—politycznej Niemiec w ostatnim roku wojny.

LAURENS ADOLPHE, *capt. — Le commandement naval en Méditerranée 1914 — 1918. <Collection de mémoires, études et documents pour servir à l'histoire de la guerre mondiale>. Paris, 1931, Payot. Str. 355.—C. B. W. sygn. 120.738/II.*

Przez cały czas wojny naczelnymi dowódcami floty aljanckiej na morzu Śródziemnem byli wiceadmirałowie francuscy. Autor postanowił przedstawić nam, w jaki sposób to naczelne dowództwo było sprawowane, z jakiemi trudnościami musieli walczyć dowódcy, czego wymagała od nich skomplikowana sytuacja polityczna. Nie usiłował natomiast dać historji działań wojennych. W związku z tem podzielił swą pracę na trzy części. poświęcone wiceadmirałom, kolejno dowodzącym flotą śródziemnomorską, mianowicie: Boné de Lapeyrère, Dartige du Fournet i Gauchet. Szczegółowo omówił sytuację każdego z nich i poddał krytycznej ocenie ich działalność.

KOROLKOW G. — *Sraženije pod Szawli. Moskwa - Leningrad, 1926. Gosudarstwiennoje Wojennoje Izdatielstwo Sztab R. K. K. A. Uprawlenije po issledowaniju i ispolzowaniju opyta wojn. Str. 78, 2 nlb. i 1 mapa. — C. B. W. sygn 38.601/II.*

Bitwa pod Szawlami, stoczona w dniach 14— 25 lipca 1915 r., jest przykładem działania na rozciągniętych pozycjach i wykazuje znaczenie inicjatywy, różnorodności sposobów zastosowania kawalerji oraz konieczności wtrenowania jej do forsownych marszów.

Książka składa się ze wstępu, 6 rozdziałów i wniosków: I. Sytuacja przeciwników 14 lipca; II. Plany przeciwników; III. Opis pola walki; IV. Pierwszy okres bitwy; V. Drugi okres bitwy; VI. Trzeci okres bitwy.

PRZEMYSŁ WOJENNY.

WISZNIEW S. — *Wojennaja promyszlennost' inostrannych gosudarstw. Moskwa-Leningrad, 1930, Gosudarstwiennoje Izdatielstwo Otdiel Wojennoj Litieratury. — Str. 150 — C. B. W. sygn. 114.614/II.*

Autor daje krótki zarys obecnego stanu i głównych tendencyj rozwojowych przemysłu wojennego. Wykazuje również system kombinowania przemysłu wojennego z temi działami przemysłu, które bezpośredniego związku z nim nie mają, podkreślając to dążenie do uwojskowienia w razie potrzeby wszystkich dziedzin przemysłu, jako charakterystyczne dla naszej epoki.

Książka składa się ze wstępu i następujących rozdziałów: I Przemysł wojenny wielkich państw kapitalistycznych (Francja, Anglja, Włochy, Niemcy, Japonja Stany Zjednoczone Ameryki Półn.); II Przemysł wojenny państw graniczących z Z. S. R. R. (Polska i Rumunja) i Czechosłowacji; III Rezultaty i perspektywy rozwoju przemysłu wojennego.

Jako załącznik podane są krótkie wzmianki o przemyśle wojennym mniejszych państw jako to: Austrja, Belgja, Bułgarja, Węgry, Holandja, Grecja, Danja, Hiszpanja, Łotwa, Litwa, Mandżurja, Persja, Portugalja, Norwegja, Turcja, Szwajcarja, Turcja, Finlandja, Estonja i Jugosławja.

UZUPEŁNIENIE.

ORGANIZACJA WOJSKA.

URBAN K. — *Kurze Zusammenstellung über die Polnische Armee. II. Aufl Berlin, 1931, Eisenschmidt. Str. 76, 3 tabl. podob zn. oraz 1 tabl. oznak umundurowania. — C. B. W. sygn. 38.800/I.*

Drugie wydanie książki Urbana dostosowało swoje dane do obecnego stanu wojska polskiego, przyczem starało się poprawić niedokładności pierwszego wydania i uwzględnić zarówno organizacyjne jak i wyszkoleniowe, zaopatrzeniowe i mundurowe zmiany zaszłe w międzyczasie. Układ (bardzo przejrzysty) pierwszego wydania utrzymano i w obecnym wydaniu; styl jasny i objektywność w omawianiu zagadnień — wyróżnia korzystnie to wydawnictwo w wojskowej literaturze niemieckiej. Praca rozpada się na następujące rozdziały: 1) Powstanie wojska polskiego, 2) skład i stan liczebny wojska, 3) skład, siła i uzbrojenie poszczególnych broni, 4) ustawodawstwo wojskowe i system uzupełniania, 5) korpus oficerski, 6) korpus podoficerski, 7) szkoły wojskowe, 8) umundurowanie, oporządzenie i oznaki, 9) wyszkolenie oraz zasady dowodzenia i walki, 10) wartość wojska, 11) straż graniczna, 12) wojskowe wyszkolenie ludności poza wojskiem i związki wojskowe, 13) twierdze, 14 komunikacje, 15) przemysł wojenny, 16) budżet wojskowy, 17) teren państwa ze stanowiska geografji wojskowej, 18) miary wagi i pieniądz, 19) znaki konwencjonalne na polskich mapach, 20) znaki taktyczne, 21) skróty taktyczne, 22) podobizny oddziałów oraz tablice z umundurowaniem.

HISTORJA WOJENNA.

v. TSCHISCHWITZ, *Gen.—Armee und Marine bei der Eroberung der Baltischen Inseln im Oktober 1917. Erfahrungen und Betrachtungen. Berlin, 1931, Eisenschmidt. Str. 187, plany. — C. B. W. sygn. 121.126/II.*

Książka gen. Tischwitza jest, tak ze stanowiska operacyjnego jak taktycznego, ciekawą lekturą. Zarówno sam wybór operacji, jak jej przebieg i wynik dostarczają dużo danych do rozważań. Coprawda książka opiera się na nieco jednostronnym materjale, bo przeważnie na materjale niemieckim, coprawda wojsko rosyjskie w momencie działań, nie przedstawiało swej dawnej wartości moralnej i bojowej, co prawda do operacji tej powołano elitę wojska niemieckiego i szczególnie troskliwy dobór dowódców — nie mniej to, co osiągnięto i jak osiągnięto, mówi

nie tylko o wzorowem przygotowaniu operacji ale i umiejętnem sprężystem i bezwzględnem przeprowadzeniu planu, przy uderzająco małych stratach niemieckich (wojsko lądowe: 9 of. i 186 szer. oraz marynarka 191 of. i szer.). Podnosi zaś wartość tematu fakt współdziałania nie tylko wszystkich broni lądowych i lotnictwa oraz ich środków dyspozycyjnych, ale i fakt współdziałania marynarki, w związku z czem książka staje się lekturą pouczającą nie tylko w zakresie zagadnień operacyjnych i taktycznych ale i w zakresie nawigacyjnym.

Znaczenie wyniku operacji miało doniosły wpływ na polityczne i wojskowo-polityczne położenie ówczesne. Oddawało ono Niemcom panowanie nad zatoką ryską i nad całym Bałtykiem, zabezpieczało ich lewe skrzydło pod Rygą przed działaniami floty rosyjskiej, wiązało morskie siły rosyjskie, zapewniało bezpieczną łączność ze Szwecją, co ze stanowiska gospodarczego a szczególnie potrzeb przemysłu wojennego przedstawiało wielką wartość.

Samo przedstawienie tematu odznacza się dokładnością i objektywizmem.

SPIS DZIEŁ OMÓWIONYCH.

